

**PERHEEN JÄLLEENYHDISTÄMISEN ONNISTUMISEN
EDELLYTYKSIÄ JA HAASTEITA**

Tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2000–2018

Mia Lindi 608677
Lopputyö
Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön
erikoistumiskoulutus
2016–2018
Turun yliopisto
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
24.10.2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check – järjestelmällä.

TIIVISTELMÄ

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

LINDI MIA: PERHEEN JÄLLEENYHDISTÄMISEN ONNISTUMISEN EDELLYTYKSIÄ JA HAASTEITA

Erikoistumiskoulutuksen lopputyö, 42 sivua, 7 liitesivua

Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön erikoistumiskoulutus

Lokakuu 2018

Kirjallisuuskatsaus on Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön erikoistumiskoulutuksen lopputyö ja toteutettu Pesäpuu ry:n #Munperheet – hankkeen teemoihin liittyen. Tähän kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen on koottu tutkimustietoa perheen jälleenyhdistämisestä ja sen onnistumista edistävästä tekijöistä sekä siihen liittyvistä haasteista. Tutkimusaineistona ovat 15 vuosina 2000–2018 julkaistua tieteellistä englanninkielistä vertaisarvioitua artikkelia. Katsaus on toteutettu systemaattisen kirjallisuuskatsauksen pääperiaatteita noudattaen. Kirjallisuuskatsauksessa on etsitty vastauksia kysymyksiin: mitkä tekijät edistävät sijaishuollossa olevan lapsen ja perheen jälleenyhdistämisen onnistumista ja mitä haasteita perheen jälleenyhdistämiseen liittyy. Tutkimuskysymysten rinnalla aineistoa tarkasteltiin myös siitä näkökulmasta, mitä kehitettävää tutkimustiedon pohjalta todetaan olevan sijaishuollossa olevan lapsen ja perheen jälleenyhdistämisen onnistumiseen tähtäävässä työskentelyssä.

Perheen jälleenyhdistäminen on lastensuojelun vaativimpia tehtäviä lapsen huostaanoton ohella. Se edellyttää perusteellista ennakovalmistelua, toteutusta ja seurantaa, jotta varmistetaan lapsen etu sekä turvalliset, kasvua ja kehitystä edistävät olosuhteet kotiutusvaiheessa ja sen jälkeen. Jälleenyhdistämisen onnistuminen edellyttää huolellista perhetilanteen ja lapsen sekä vanhempien tuen tarpeiden selvittelyä ja niihin vastaavien tukitoimien ja palveluiden järjestämistä. Perhettä on tuettava ja perhetilannetta seurattava riittävän pitkäkestoisesti, jotta välttyään kotiutumisen katkeamiselta ja lapsen palautumiselta sijaishuoltoon. Lapsen ja vanhempien oma motivaatio perheen jälleenyhdistämiseen on huomioitava, tuettava säännöllistä yhteydenpitoa, sekä pyrittävä luomaan lapsen kotiutumiseen edellytyksiä toimivalla yhteistyöllä lastensuojelun, perheen, sijaishuoltopaikan, läheisverkoston, terveydenhuollon ja muiden tahojen välillä.

Perheen jälleenyhdistämisen haasteet näyttäytyvät moninaisina liittyen lastensuojelun ja palvelujärjestelmän puutteisiin, lapsiin ja vanhempiin liittyviin riskitekijöihin sekä yhteistyön haasteisiin. Lastensuojelussa heikosti toteutettu perheen jälleenyhdistämisen arviointi, suunnittelu, toteutus ja seuranta johtavat usein perheen jälleenyhdistämisen epäonnistumiseen ja lapsen paluuseen sijaishuoltoon. Puuttuvat, lyhytkestoiset ja epätarkoituksenmukaiset palvelut kuvautuvat perheen jälleenyhdistämisen haasteina. Lapsen vaikeat käytöshäiriöt, vanhemmuuden puutteet, vanhempien päihdeongelmat ja niistä johtuva lisääntynyt riski lasten kaltoinkohteluun sekä sitoutumattomuus tarjottuihin palveluihin ja yhteistyöhön lastensuojelun kanssa ovat haasteita perheen jälleenyhdistämiseen.

Perheen jälleenyhdistämisen käytännöissä on paljon kehitettävää niiden onnistumiseksi ja siksi monipuoliselle, eri näkökulmista ja menetelmin toteutettavalle tutkimustiedolle on edelleen tarvetta.

Asiasanat: lastensuojelu, sijaishuolto, perheen jälleenyhdistäminen, kuvaileva kirjallisuuskatsaus

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA	5
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
3.1 Lapsen huostaanotto lastensuojelun toimenpiteenä	7
3.2 Lastensuojelun sijaishuolto	8
3.3 Perheen jälleenyhdistäminen	10
4 TUTKIMUSKATSAUKSEN METODOLOGISET VALINNAT JA AINEISTO	11
4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	12
4.2 Tiedonhaun kuvaus	14
5 TULOKSET	15
5.1 Perheen jälleenyhdistämistä edistäviä tekijöitä	16
5.2 Perheen jälleenyhdistämisen haasteita	25
5.3 Perheen jälleenyhdistämistä koskevia kehittämissuhteita	30
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	31
7 POHDINTA	34
LÄHTEET	38
LIITE 1 Aineistohaun kuvaus	43
LIITE 2 Taulukko tutkimuskatsauksen aineistona olevista artikkeleista	44
TAULUKOT	
TAULUKKO 1: Aineiston valintakriteerit	14

1 JOHDANTO

Lastensuojelu on vaativaa sosiaalityötä ja huostaanotto ja perheen jälleenyhdistäminen sen haastavimpia tehtäviä (Enroos ym. 2016; Talbot 2008). Vuoden 2008 alussa voimaanastuneessa lastensuojelulaissa (417/2007, jäljempänä LsL) korostetaan huostaanoton ja sijaishuollon väliaikaisuutta sekä tavoitetta perheen jälleenyhdistämiseen. LsL 4 §:n mukaan sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisesti huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä ja 30 §:n mukaisesti asiakassuunnitelmaan tulee kirjata, miten tämä tavoite otetaan lapsen edun mukaisella tavalla huomioon. Ankersmitin (2016, 274) mukaan aktiivinen, perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävä työskentely on suunnitelmallinen ja määrätietoinen prosessi, johon kuuluvat valmistautuminen, toteuttaminen sekä seuranta palveluineen ja siihen ovat osallisina lapset, vanhemmat, sijaishuoltopaikkojen toimijat ja muiden palveluiden tuottajat.

Jatkuvasti lisääntyvä lastensuojelun tarve, hajanaiset ja supistuvat resurssit sekä ammatillisen henkilöstön suuri vaihtuvuus luovat suuria haasteita asiakkaiden tarpeita vastaavan ja toimivan lastensuojelun kehittämistyölle (Oikeusministeriö 2013, 50; Kananoja ym. 2013, 11–12). Suomessa kodin ulkopuolelle oli vuoden 2017 aikana sijoitettuna 17 956 lasta ja nuorta, joista huostaan otettuja 10 526 (Kuoppala & Säkkinen 2018). Perheiden monimuotoiset elämäntilanteet ja vaikeudet heijastuvat vanhemmuuteen, kodin ilmapiiriin ja toimintaedellytyksiin sekä edelleen vanhempien voimavaroihin aiheuttaen lasten tilapäistä ja pitempikestoista kodin ulkopuolisen sijoituksen tarvetta.

Hiitolan ja Heinosen (2009, 49) tekemän selvityksen mukaan suurimmat yksittäiset syyt lasten huostaanottojen taustalla olivat lasten ja/tai vanhempien päihteidenkäyttö (63 %), väkivaltaisuus tai väkivallan kokemus (63 %) ja mielenterveysongelmat (57 %). Huostaanottojen taustalla olevat erilaiset syyt edellyttävät monenlaisia palveluita ja tukitoimia, joilla sijaishuollossa olevia lapsia ja heidän vanhempiaan tuetaan. Lasten ja vanhempien tarpeet eivät aina tule huomioiduksi ja he jäävät vaille tarvitsemaansa tukea, jolloin perheen jälleenyhdistämiselle ei ole edellytyksiä. (ks. myös Pitkänen 2011.) Vaikka perheen jälleenyhdistämisen ajatellaan olevan lastensuojelussa yleinen päämäärä, se ei näytä toteutuvan käytännön työskentelyssä (Balsells ym. 2014). Perheen jälleenyhdistämisen haastavuutta kuvaa myös se, että vaikka lapsen ja koko perheen tuen tarpeet tulevat huomioiduksi ja tar-

vittavat palvelut järjestyvät, niin edellytyksiä sille ei silti ole. Perhetilanteen epävakaus tai siihen liittyvä epävarmuus voivat olla esteenä perheen jälleenyhdistämiselle, jos sen arvioidaan olevan vastoin lapsen etua etenkin pitkään jatkuneessa sijoituksessa.

Kirjallisuuskatsaus liittyy jatkuvaan tarpeeseen kehittää toimivaa, lapsen edun mukaista lastensuojelun sijaishuoltoa ja keskittyy perheen jälleenyhdistämiseen. Etenkin akateeminen tutkimustieto lastensuojelun ydinalueista, kuten sijaishuollosta on vähäistä (ks. esim. Heino 2009, 100), eikä saatua tutkimustietoa koota systemaattisesti hyödynnettäväksi toiminnan kehittämisessä (Kemppainen & Muuronen 2009, 58). Suunnitelmallinen ja toimiva yhteistyö lapsen, vanhempien, sijaishuoltopaikkien toimijoiden, lastensuojelun sekä muiden yhteistyötahojen välillä on tärkeää lapsen sijaishuoltoa asettujen tavoitteiden toteutumiseksi, lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille sekä perheen jälleenyhdistämisen edellytyksille.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön erikoistumiskoulutuksen opintoihin sisältyy lopputyö, jonka toteutin kirjallisuuskatsauksena Pesäpuu ry:n #Munperheet –hankkeen teemoihin liittyen. Kyseessä on systemaattisen kirjallisuuskatsauksen hakuperusteita noudattava kuvaileva katsaus, jossa aiheen teemoittelu keskittyy aineistohauulla löytyneiden tieteellisten vertaisarvioitujen artikkeleiden keskeisiin tutkimustuloksiin. Tutkimuskatsauksen tavoitteena on tuottaa tietoa lapsen ja perheen jälleenyhdistämisestä edistävistä tekijöistä ja haasteista siihen tähtäävän työskentelyn kehittämisen pohjaksi.

Sain ehdotuksen kirjallisuuskatsauksen teosta Pesäpuu ry:n #Munperheet -hankkeen teemoihin liittyen lopputyöni ohjaajalta Tuija Eroselta, joka kuuluu Pesäpuu ry:n #Munperheet –hankkeen ohjausryhmään. Hän toi esiin, että hankkeessa olisi tarvetta tutkimustietoon perhehoidossa olevien lasten kohdalla tehtävästä yhteistyöstä, joka erityisesti tähtää perheen jälleenyhdistämiseen.

Pesäpuu ry on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka tehtävänä on edistää lasten ja heidän läheistensä hyvinvointia lastensuojelussa. Kirjallisuuskatsauksen teoreettinen viitekehys sivuaa Pesäpuu ry:n #Munperheet – Kohti suunnitelmallista perheen jälleenyhdistämistä lastensuojelun perhehoidossa -hankkeen teemoja. Hankeen teemoina ovat lastensuojelun perhehoito, perheen jälleenyhdistäminen ja suunnitelmallinen työskentely lastensuojelun perhehoidossa olevan lapsen ja perheen

jälleenyhdistämiseksi. Pesäpuu ry:n yleisen tutkimuslupakäytännön mukaisesti hain tutkimusluvan ja se myönnettiin.

Kirjallisuuskatsauksen aihe liittyy myös Pesäpuu ry:n koordinoimaan Pohjois-Savon maakunnallisen ohjausmallin kehittämiseen lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaan perhehoitoon. Perhehoidon maakunnallisen ohjausmallin kehittämisen tavoitteena on luoda suunnitelmalliseen lastensuojelun perhehoidon kokonaisuuden suunnitteluun ja toteuttamiseen yhtenäinen ohjausmalli. Työryhmässä on jäseninä kokemusasiantuntijoita, biologisia vanhempia, perhehoitajia, sosiaalityöntekijöitä ja järjestöjen edustajia. Perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävä ja sille edellytyksiä luova työskentely ei ole juurikaan noussut teemana esiin kehittämispäivissä. Niissä on keskitytty perhehoidon kokonaisuuden; perhehoidon suunnitelmallisen valmistelun, toteuttamisen ja päättämisen toimintastrategioiden kehittämiseen sekä perhehoidon toteuttamista ohjaavien arvojen ja periaatteiden luomiseen.

Aineistohaun perusteella voidaan todeta, että osassa löytyneitä kansainvälisiä tutkimuksia ei erotella sitä, mikä sijaishuollon muoto on kyseessä. Ne käsittelevät lastensuojelun sijaishuollossa (foster care, family foster care, kinship care, non-kinship-care, residential care) olevan lapsen ja perheen jälleenyhdistämisen onnistumisen edellytyksiä ja haasteita, eikä tuloksissa eritellä sijaishuoltomuodon vaikutusta tutkittuun aiheeseen. Tästä johtuen katsaus ei alkuperäisen suunnitelman mukaisesti keskity pelkästään perhehoidossa olleen lapsen ja perheen jälleenyhdistämisen teemoihin, vaan käsittelee aihetta yleisemmin.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Lastensuojelusta puhuttaessa käytetään useita erilaisia termejä ja kirjallisuuskatsauksen aineistoon perehtyessäni havaitsin, ettei näiden termien käyttö ole kaikilta osin johdonmukaista eikä yhdenmukaista. Lastensuojelun käsitteestä käydään keskustelua niin Suomessa kuin laajemminkin maailmalla ja lastensuojelun käsitejärjestelmän nähdäänkin olevan osin vailla täsmällistä määrittelyä (Arnkil & Heino 2014, 289). Myös Pösö (2016, 23–24) kuvaa, miten lastensuojelun käsitteet ja käytännöt poikkeavat toisistaan eri maissa, vaikka ne ovat näennäisesti yhteneväisiä. Tämä käsitteiden käytössä toisinaan ilmenevä sekavuus tuotti haasteen paitsi englanninkielisen terminologian ymmärtämiselle, myös tässä katsauksessa käytettävillä käsitteillä ja niiden määrittelyllä.

Lastensuojelussa kaikkea toimintaa määrittää Lastensuojelulaki 417/2007, jonka lisäksi tulee huomioida myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Molemmissa kuvataan lapsen oikeuksia ja lapsen vanhempien ja huoltajien oikeuksia, vastuita ja velvollisuuksia. Myös useat muut lait määrittävät niin lasten kuin vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä lastensuojelussa, kuten esimerkiksi Suomen perustuslaki (731/1999), sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000).

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Sitä toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. (LsL 3 §.) Keskityn tässä katsauksessa tarkastelemaan perheen jälleenyhdistämistä osana lastensuojelun sijaishuoltoa. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkaana on aina ensisijaisesti lapsi, mutta lastensuojelun työskentely toteutuu koko perheen ja heidän verkostojensa kanssa. Lastensuojelun toimenpiteiden pitäisi tuottaa myönteistä muutosta kaikkien asianosaisten tilanteeseen, mutta valtioneuvoston tarkastusviraston suorittaman tarkastuksen mukaan perheet eivät saa riittävää tukea missään lastensuojelun vaiheessa (Lastensuojelu 2012, 2).

3.1 Lapsen huostaanotto lastensuojelun toimenpiteenä

Lastensuojelulain 40 § määrittelee sosiaalihuollon toimielimen velvollisuuden lapsen huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen. Siinä todetaan, että lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä lapselle sijaishuolto, mikäli puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos lastensuojelulain 7 luvussa tarkoitettut toimenpiteet eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia, mahdollisia tai jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja sijaishuollon arvioidaan olevan 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista.

Suomen lastensuojelujärjestelmän mukaan osa huostaanottopäätöksistä tehdään kunnissa ja osa tuomioistuimissa. Kunnissa vahvistetaan vanhempien ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumukseen perustuvat huostaanotot ja tuomioistuimissa tahdonvastaiset huostaanotot, jolloin joko vanhempi tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa sitä. Tällainen käytäntö on kansainvälisesti epätavallinen, esimerkiksi

Euroopassa ja Yhdysvalloissa päätökset huostaanotoista tekevät lähes poikkeuksetta tuomioistuimet. Yhteistä eri maiden tuomioistuinten päätöksenteolle on, että niiden pohjana on lastensuojeluviranomaisten esitys huostaanoton tarpeesta. Eroja eri maiden tuomioistuinten päätöksenteossa kuitenkin on oikeusjärjestelmien eroavaisuuksista johtuen. Osassa maita tuomioistuimen rooli jatkuu koko huostaanottoprosessin ajan seuranta- ja arviointitoimien muodossa, mutta Suomessa hallinto-oikeuden rooli päättyy päätöksen tekoon. (Kuokka & Pösö 2016, 54–55.)

Huostaanotto on lastensuojelun viimesijaisin toimenpide ja se tulee kysymykseen silloin, kun mitkään muut toimet eivät riitä turvaamaan lapsen etua ja hyvinvointia (LsL 40 §). Huostaanoton ja sijaishuollon järjestämisen tulee aina olla lapsen edun mukainen ratkaisu ja edellyttää huolellista suunnittelua ja toteutusta. Huostaanottopäätöksessä tai hallinto-oikeudelle tehtävässä hakemuksessa on kuvattava, miten huostaanotto ja sijaishuolto vastaavat paremmin lapsen tuen tarpeisiin, kuin kotiin jääminen. (Räty 2012, 322.) Huostaanotto on voimassa toistaiseksi ja se päättyy viimeistään lapsen täyttyessä 18 vuotta (LsL 47 §). Lapsen huostaanoton perusteita ja sijaishuollon jatkamisen edellytyksiä on arvioitava säännöllisesti, vähintään lapsen asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai olosuhteiden oleellisen muutoksen johdosta tai mikäli kaksitoista vuotta täyttänyt lapsi tai vanhempi hakee huostassapidon lopettamista (Araneva 2016, 181).

3.2 Lastensuojelun sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan kiireellisesti sijoitetun tai huostaanotetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. (LsL 49§.) Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomi kuvautui aiemmin laitossijoituksia suosivana maana (Känkänen & Pösö 2008, 563), mutta vuoden 2012 alussa voimaanastuneen lastensuojelulain 50 §:n muutoksen myötä perhehoito on lastensuojelussa ensisijainen sijaishuollon muoto ja vuonna 2017 perhehoidossa olevien lasten osuus oli 56 % kaikista sijaishuollossa olevista lapsista (Kuoppala & Säkkinen 2018, 5).

Euroopassa ja myös laajemmin maailmalla lastensuojelulaitoksilla tarkoitetaan erilaisia asioita. Toisinaan ne ovat pienille lapsille tarkoitettuja laitoksia ja nuorten laitoksia nimetään kasvatus- tai sisäoppilaitoksiksi. Laitoksella saatetaan viitata yhtä hyvin pienempiin yksiköihin, kuin useiden satojen lasten laitoskomplekseihin. Myös työntekijöiden koulutusohjat vaihtelevat ammatillisesti erikois-

tuneista työntekijöistä vailla koulutusta oleviin, lähes vapaaehtois pohjalta työskenteleviin. Laitossi-
joitus on jossain maassa harvinainen toimenpide ja vaihtoehto adoptiolle sekä toisaalla yleinen, väli-
aikaiseksi tarkoitettu toimenpide lapsen ja perheen tukemiseksi. (Känkänen & Pösö 2008, 563.) Suo-
messä lapsi voidaan sijoittaa lastensuojelulaitokseen vain, jos perhehoito ei ole lapsen edun mukainen
ratkaisu (Pösö 2015, 17).

Lastensuojelun sijaishuollossa lapsen perhehoitoa toteutetaan perhehoitajan yksityiskodissa tai hoi-
dettavan kotona ja perhehoitajia kutsutaan myös sijaisvanhemmiksi. Perhehoidolla pyritään tarjoa-
maan lapselle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin. Perhehoitajalla pitää
olla suoritettuna tehtävän edellyttämä ennakoivainen, tai erityisperusteista sen voi suorittaa vuo-
den kuluessa sijoituksen alkamisesta. Ammatillista perhehoitoa annetaan yksityisistä sosiaalipalve-
luista annetun lain (7 §) mukaisen luvan saaneissa ammatillisissa perhekodeissa. (Lastensuojelun kä-
sikirja 2015; Perhehoitolaki 1, 2, 3 ja 6 §.)

Lapsen tarpeita vastaavan sijaishuolto paikan valinta on haastava toimenpide. Siinä on arvioitava lap-
sen yksilölliset tarpeet sijaishuollossa ja huomioitava huostaanoton perusteet, sisarus- ja muiden lä-
heisten ihmissuhteiden ylläpitäminen sekä hoidon jatkuvuus. Mahdollisuuksien mukaan sijaishuolto-
paikan valinnassa on huomioitava myös lapsen kielellinen, kulttuurillinen sekä uskonnollinen tausta.
(LsL 50 §.) Kaikkia laissa säädettyjä asioita on tarkasteltava suhteessa lapsen etuun ja erityisesti sii-
hen, mitkä ovat huostaanotetun lapsen fyysiset, psyykkiset, emotionaaliset ja sosiaaliset tuen tarpeet.
Myös lapsen läheisverkostoa on selviteltävä, jotta voidaan arvioida heidän mahdollisuutensa toimia
lapsen sijaisperheenä. (Räty 2012, 410–411.)

Tutkimusten mukaan perhehoidon kodin omaisilla olosuhteilla on todettu olevan lapsille ja nuorille
myönteisiä vaikutuksia. Heillä on esimerkiksi todettu olevan vähemmän psyykkisiä ongelmia, kuin
laitosmaisiin oloihin sijoitetuilla. YK:n lapsen oikeuksien komitea onkin esittänyt Suomen osalta
huolensa laitoksiin sijoitettujen nuorten riittämättömistä mielenterveyspalveluista ja myös siitä, ettei
sijaishuollossa olevien lasten vanhempia tueta perheen jälleenyhdistämiseksi (Lastensuojelu 2012,
10–11.)

Sijaishuoltoon sijoitetun lapsen edusta huolehtiminen edellyttää lapsen ihmissuhteiden jatkuvuuden
vaalimista (Valkonen & Janhunen 2016, 3). Lastensuojelulain 54 § säädetään sijaishuollossa olevan

lapsen oikeudesta yhteydenpitoon ja sosiaalihuollon toimielimen velvollisuudesta edistää yhteydenpitoa. Perheen jälleenyhdistämisen velvoitteeseen sisältyy myös perheyhteyden huomioiminen, eli sijaishuollossa olevalle lapselle on taattava mahdollisuus pitää yhteyttä ja tavata itselleen läheisiä ihmisiä riippumatta siitä, onko kotiutuminen missään vaiheessa edes mahdollista. (Sinko 2016, 47.) Lapsen sijaishuollon aikana on hänen asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän järjestettävä vanhemmille tarpeen mukaisia palveluita ja tukitoimenpiteitä perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävän päämäärän huomioiden (Araneva 2016, 181).

Pysyvän huostaanoton mahdollisuutta on Suomessakin esitetty siinä tapauksessa, etteivät huostaanottoa aiheuttaneet tekijät ja vanhempien kuntoutuminen pitkänkään ajan, vuosien kuluessa, selkeästi edisty tarjotuista tukitoimista ja odottamisesta huolimatta. Tällaisessa tilanteessa ei perusteita aktiiviseen toimintaan perheen jälleenyhdistämistavoitteen saavuttamiseksi ole. (Pösö 2015, 19; Hoikkala & Heinonen 2013, 47–48.) Toimiva lastensuojelu -selvitysryhmän loppuraportin toimenpide-ehdotuksena esitetään lastensuojelulain muuttamista siten, että huostaanotto voitaisiin määritellä pysyväksi, mikäli lapsen vanhemmilla ei ole realistisesti arvioituna mahdollisuutta vastata lapsen hoidosta ja kasvatuksesta, eikä muita vaihtoehtoja tilanteen vakiinnuttamiseksi ole (Kananoja ym. 2013, 45).

Varsinkin angloamerikkalaisten maiden toimintaohjelmat ja tutkimuskirjallisuus käsittelevät adoptiota ja perhehoidon sijoituksia toisilleen rinnakkaisina vaihtoehtoina, mutta Suomessa adoptio ei lainkaan kuulu lastensuojelun toimenpiteisiin. Keskustelua lapsen sijoituksen pysyvyydestä ja sen eri vaihtoehtoista jo käydään, sillä joissain tilanteissa lapsen edun mukaisin ratkaisu on taata pysyvät, turvalliset ihmissuhteet ja kasvuympäristö sijaishuollossa kotiutuksen sijaan. On tarpeen jatkaa virinnyttä keskustelua siitä, millaisia muotoja pysyvällä sijoituksella voisi tulevaisuudessa olla ja kehittää siinä ohessa tilapäisen sijoituksen muotoja ja hyödyntää niitä monipuolisesti. (Pösö, 2015, 16–21.)

3.3 Perheen jälleenyhdistäminen

Vuoden 2008 alussa voimaanastuneessa lastensuojelulaissa (417/2007) korostetaan huostaanoton väliaikaisuutta ja tavoitetta perheen jälleenyhdistämiseen. Lain 4 §:n mukaan sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. 30 §:n mukaan asiakassuunnitelmaan tulee kirjata, miten tavoite perheen jälleenyhdistämisestä otetaan huomioon lapsen edun mukaisella tavalla, sekä jälleenyhdistämiselle yhdessä määritellyt tavoitteet ja toisaalta viranomaisen asettamat ehdot ja edellytykset. Perheen jälleenyhdistäminen lastensuojelussa

tarkoittaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen palauttamista kotiin. Pyrkimyksenä on palauttaa lapsi mahdollisimman pian sijoituksen jälkeen, mikäli kodin olosuhteet sen sallivat ja se on lapsen edunmukaista. Onnistunut perheen jälleenyhdistäminen näyttää kuitenkin olevan hyvin haastavaa. (Minkhorst ym. 2016, 171.)

Huostaanotetun lapsen vanhemmille on laadittava oma erillinen asiakassuunnitelma heidän vanhemmuutensa tukemiseksi, ellei sen laatimista pidetä tarpeettomana. Lapsen asiakassuunnitelmaan ja vanhemmille vanhemmuuden tukemiseksi laadittavaan suunnitelmaan on määriteltävä vanhemmille järjestettävä erityinen tuki ja apu, joka edesauttaa perheen jälleenyhdistämistavoitetta. Kyseessä voivat olla esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluiden sekä suunnitelmallisen taloudellisen tuen tai sosiaalityön järjestäminen. (Räty 2012, 247–248.) Vanhempien tukeminen on sijaishuollossa jäänyt usein lastensuojelulaitosten tehtäväksi, mikä on lastensuojelulain tarkoituksen vastaista. Tilanteen ongelmallisuutta lisää se, ettei ostopalveluna sijaishuoltoa tuottavien laitosten intresseihin välttämättä kuulu perheen jälleenyhdistämisvelvoitteen huomioiminen. (Lastensuojelu 2012, 2.)

Lastensuojelun työntekijöiden voimavarat ja nykyiset työmuodot eivät ole riittäviä tukemaan vanhempia lapsen huostanoton jälkeen. Lastensuojelutyön ja huostaanottojen laatu kärsii selkeästi resurssipulasta. Jo peruspalveluissa tulisi pystyä lisäämään varhaista puuttumista perheiden tilanteisiin ja vastaamaan paremmin vanhempien tuen tarpeisiin. Vanhemmat eivät pysty ilman riittävää tukea muuttamaan elämäänsä siten, että se edistäisi lapsen kotiinpaluuta. Kuntien keskinäistä yhteistyötä tulisi lisätä esimerkiksi erityistyöntekijöiden muodossa, myös järjestötoiminnan asiantuntemuksen ja resurssien hyödyntäminen entistä tiiviimmän yhteistyön kautta tukisi kunnallista lastensuojelutyötä. (Taskinen & Törrönen 2004, 15–19.) Myöskään lasten tarvitsemia mielenterveyspalveluita tai erityisopetusta ei ole riittävästi tarjolla (esim. Eronen 2013), joten niiden järjestämisessä on edelleen kehitettävää.

4 TUTKIMUSKATSAUKSEN METODOLOGISET VALINNAT JA AINEISTO

Kirjallisuuskatsaus on toteutettu Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön erikoistumiskoulutuksen loppuptyönä. Tutkimuskatsauksen tarkoituksena on koota kansainvälisistä tutkimusartikkeleista tietoa

siitä, mitkä tekijät edistävät onnistunutta perheen jälleenyhdistämistä ja mitä haasteita perheiden jälleenyhdistämisiin liittyy. Katsauksen tavoitteena on tarjota tutkimustietoa lastensuojelun sijaishuollon aikaiseen, etenkin perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävään työskentelyyn ja sen kehittämiseen. Lastensuojelulaki (417/2007) määrittää, että lapsen huostaanoton perusteita, kestoja ja perheen jälleenyhdistämisen edellytyksiä tulee arvioida säännöllisesti ja työskennellä suunnitelmallisesti eri tahojen kanssa perheen jälleenyhdistämiseksi, mikäli se on lapsen edun mukaista. Tutkimuskatsauksen tarkoitus ja tavoitteet tulevat siten paitsi sen tekijän ja yhteistyötahon, Pesäpuu ry:n intresseistä, myös suoraan lastensuojelulain velvoitteesta perheen jälleenyhdistämiseen. Kirjallisuuskatsauksen toteutusta ohjasivat seuraavat kysymykset:

1. Mitkä tekijät edistävät sijaishuollossa olevan lapsen ja perheen jälleenyhdistämistä ja sen onnistumista?
2. Mitä haasteita perheen jälleenyhdistämiseen liittyy?

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsausta kuvataan yleisesti metodina ja tutkimusmenetelmänä, jolla kootaan ja tutkitaan aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja niiden tuloksia. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan muodostaa kokonaiskuvaa tietystä aiheesta sekä tunnistaa ongelmia, tässä tapauksessa perheen jälleenyhdistämisen onnistumisen edellytyksiä ja siihen liittyviä haasteita. Kirjallisuuskatsauksen kolme perustyyppiä ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen katsaus sekä meta-analyysi. (Salminen 2011, 3–6.)

Kangasniemi ym. (2013, 291) määrittelevät kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet tutkimuskysymyksen muodostamiseen, aineiston valintaan, kuvailun rakentamiseen sekä tuotetun tuloksen tarkasteluun. Tämän katsauksen tavoitteena on koota ja tuottaa tietoa erilaisin menetelmin tehdyistä ja lähestymistavoiltaan toisistaan poikkeavista perheen jälleenyhdistämistä käsittelevistä tutkimuksista lastensuojelun sijaishuollon perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävän työskentelyn kehittämisen pohjaksi. Sen vuoksi kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä valikoitui parhaiten soveltuvana käytettäväksi tässä tutkimuksessa. (ks. Kangasniemi ym. 2013.)

Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella on mahdollista suunnata tarkastelu tiettyihin erityiskysymyksiin, kuten tässäkin tutkimuskatsauksessa. Kuvailevalle kirjallisuuskatsaukselle ominaista on aineistolähtöisyys ja tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen tähtäävä kuvaus. Menetelmän vaiheet limittyvät

osin päällekkäin prosessin edetessä alkaen tutkimuskysymyksestä tuotoksessa esitetyn kuvailun tarkasteluun. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus soveltuu menetelmänä tähän katsaukseen myös siksi, ettei keskeistä ole tarkasteltavan ilmiön yleisyys tai näytön aste, vaan erityiseen aiheeseen liittyvän tiedon tuottaminen sekä perheen jälleenyhdistämiseen liittyvien menettelytapojen kehittäminen. (Kangasniemi ym. 2013, 291–294.)

Aineistohaun ja valikoidussa aineistossa esiintyneiden lähdeviitteiden perusteella voidaan todeta, että lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten ja perheiden jälleenyhdistämistä käsitteleviä kansainvälisiä tutkimuksia on tehty eri näkökulmista ja erilaisin menetelmin melko runsaasti vuosien 2000–2018 välisenä aikana. Osassa aineistoksi valikoituneista tutkimuksissa oli varsin pieni otos, mikä saattaa heikentää kyseisen tutkimuksen luotettavuutta, mutta valtaosassa otos oli varsin laaja ja monimuotoinen. Tutkimuksista ilmeni edelleen selkeä tutkimustiedon tarve perheiden jälleenyhdistämiin liittyen (esim. Farmer 2014; Farmer & Wijedasa 2013) ja etenkin vanhempien näkökulmasta tarkasteltuna (Stephens 2017).

Tutkimusaiheen ja tarkoituksenmukaisten hakusanojen rajaaminen oli tärkeää, jotta kirjallisuuskatsauksen aineistoksi löytyi tutkimuskysymysten kannalta oleellinen otos. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus mahdollistaa sen, että aineistoa ei ole seulottu yhtä tiukasti, kuin systemaattisessa katsauksessa. Tässä katsauksessa keskeistä on ollut aiemmin tehtyjen tutkimusten sisällöllinen valinta, jota on ohjannut jatkuva, vastavuoroinen tarkastelu suhteessa tutkimuskysymyksiin. Siten sekä tutkimuskysymykset, että niihin vastaamaan valittu aineisto ovat tarkentuneet koko prosessin ajan. (kts. Kangasniemi ym. 2013.) Katsauksessa on kuitenkin noudatettu systemaattisen tutkimuskatsauksen periaatteita seuraavilta osin (esim. Salminen 2011):

- tietokantojen ja hakutermin valinnassa hyödynnettiin asiantuntijoita (Turun yliopiston ja Savonia ammattikorkeakoulun kirjastojen informaatikot, Pesäpuu ry sekä lopputyön ohjaaja)
- aineiston tiedonhaku ja valinta sisäänotto- ja poissulkukriteereineen on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti
- katsauksessa käytettävien tutkimusten sisältö, kieli ja ajanjakso rajattiin systemaattisesti
- katsauksen aineisto rajattiin tieteellisiin, vertaisarvioituihin artikkeleihin

4.2 Tiedonhaun kuvaus

Tein aineistohaut Ebsco- ja ProQuest – tietokannoista koko teksti saatavissa olevista artikkeleista. Hakusanoina olivat “social work”, ”child protection”, ”foster care” ja “reunification”. Abstraktin ja koko tekstin perusteella aineistoksi valikoitui 15 artikkelia (Ebsco 9, ProQuest 6). Tiedonhaku on kuvattu tarkemmin liitteessä 1.

TAULUKKO 1: Aineiston valintakriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
käsittelee lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten ja perheiden jälleenyhdistämisen edellytyksiä ja haasteita	ei käsittele lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten ja perheiden jälleenyhdistämistä valitusta näkökulmasta
tutkimus vastaa tutkimuskysymyksiin	tutkimus ei vastaa tutkimuskysymyksiin
vuosina 2000–2018 tehdyt tutkimukset	ennen vuotta 2000 tehdyt tutkimukset
englanninkielinen artikkeli	muu kuin englanninkielinen artikkeli
koko teksti vapaasti saatavilla	maksullinen teksti
vertaisarvioitu artikkeli	ei vertaisarvioitu artikkeli
	keskittyy rajattuun etniseen ryhmään tai niiden vertailuun, tutkii jonkin erityispalvelun/hoitohjelman vaikutuksia, vain sukulaissijoituksiin keskittyvä, pysyvä adoptiota pitkän sijaishuollon tai lapsen yksin/yhdessä perheen kanssa sijoittamista perheen jälleenyhdistämisen vaihtoehtona vertaileva tutkimus

Yllä olevaan taulukkoon on koottu valintakriteereitä, joiden pohjalta tämän katsauksen tutkimusartikkelit valikoituivat. Tutkimukset (N=15) on tehty seuraavissa maissa: USA (6), Espanja (4), Iso-Britannia (3), Australia (1) ja Hollanti (1). Mukana on sekä laadullisia (7), että määrällisiä (4) tutkimuksia ja osa tutkimuksista on mixed method-tutkimuksia (4), joissa on analysoitu sekä asiakirja-aineistoa, että haastatteluilla kerättyä aineistoa. Osassa tutkimuksista on käytetty samoja aineistoja. Näin ovat tehneet Espanjassa kerätystä aineistosta tutkimuksissaan Balsells ym. (2017), Balsells ym. (2014) ja Balsells ym. (2013) sekä Iso-Britanniassa kerätystä aineistosta Farmer (2014) ja Farmer ja Wijedasa (2013). Tutkimusten aiheet ja siten näkökulmat aineiston tarkasteluun olivat kuitenkin erilaisia. Määrällisten tutkimusten aineistoina käytettiin lastensuojelun asiakasasiakirjoja (D’Andrade & Nguyen 2014, N=145; Murphy & Fairtlough 2015, N=43), lastensuojelun sosiaalityöntekijöille

(N=120) ja sosiaalialan opiskelijoille (N=120) (Minkhorst ym. 2016) sekä vanhemmille tehtyjä kyselyitä (Alpert & Britner 2009, N=46).

Laadullisten tutkimusten aineistot oli kerätty haastattelemalla lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä (Ankersmit 2016, N=6) ja (Talbot 2008, N= 12), lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä (N=63), vanhempia (N=42) sekä lapsia ja nuoria (N=30) (Balsells ym. 2017, Balsells ym. 2014 ja Balsells ym. 2013), vanhempia (Stephens ym. 2017, N=6) sekä äitejä (N=6) ja päihde- ja sosiaalityöntekijöitä (N=11) (Carlson ym. 2006). Mixed method-tutkimuksissa aineistona käytettiin lastensuojelun asiakasasiakirjoja (N=180) ja lasten, vanhempien, sosiaalityöntekijöiden ja tiimivastaavien (N=75) haastatteluita (Farmer 2014; Farmer & Wijedasa 2013), lastensuojelun ja sijaishuollon asiakasasiakirjoja (N=305) sekä asiakastapausten vastuusosiaalityöntekijöiden haastatteluita (López ym. 2012) ja sijaishuollossa olevan lapsen asiakasasiakirjoja (N=75) sekä sosiaalityöntekijöiden, sukulais- ja ei-sukulaissijaisvanhempien (N=15) fokusryhmähaastatteluita (Nesmith 2015).

Katsauksen aineistona olevat artikkelit on koottu liitteeseen 2, jossa tutkimusten tekijät, julkaisu-vuosi, maa, tutkimusaihe, käytetyt menetelmät ja keskeiset tutkimustulokset on kuvattu tiivistetysti. Aineistohaku tuotti metodisesti, näkökulmaltaan ja otokseltaan erilaisia tutkimuksia perheen jälleenyhdistämisestä, kuten edellä oleva kuvaus osoittaa. Aineistohaulla ei löytynyt yhtään Pohjoismaissa tehtyä tutkimusta, mikä olisi ollut toivottavaa lastensuojelujärjestelmiemme samankaltaisuuden vuoksi (kts. Pösö 2016, 24) ja siten tutkimustulosten mahdollisen siirrettävyyden arvioimiseksi.

5 TULOKSET

Perheen jälleenyhdistäminen on kansainvälisestikin se päämäärä, johon lastensuojelussa tulee pyrkiä, mikäli lapsen sijoitusta edeltävät ongelmat ovat väistyneet ja kotiutuminen on lapsen edun mukaista. Tästä huolimatta, perheen jälleenyhdistämistä on vaikea toteuttaa lastensuojelun käytännön työssä siihen liittyvien moninaisten haasteiden vuoksi (López ym. 2012.) ja prosessit ovat usein pitkiä (Balsells ym. 2014). Aiemmat tutkimukset osoittavat, että perheen jälleenyhdistäminen edellyttää vahvaa tukea perheille sen jokaisessa vaiheessa ja erityisten tukitoimien tarve niissä vaihtelee tapauskohtaisesti (Balsells ym. 2014). Vaikka perheen jälleenyhdistämissä toteutetaan myös onnistuneesti, ovat käytännön toimet vaihtelevia ja liian monet lapset jätetään pulaan. Lapset joutuvat kärsimään siitä,

että perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävän työskentelyn käytäntöjen toimimattomuus jätetään huomiotta. Mitä vaaditaan, että tähän tilanteeseen tulee muutos? (Farmer 2014.)

Tutkimustiedon tarve perheiden jälleenyhdistämisestä on suuri (Farmer & Wijedasa 2013), jotta saadaan ymmärrystä ylipäättään niistä tilanteista ja olosuhteista, joissa lapsia kotiutetaan (Farmer 2014) tai miksi kotiutukset epäonnistuvat ja mitä niiden ennaltaehkäisemiseksi voidaan tehdä (Farmer & Wijedasa 2013). Tutkimusta perheen jälleenyhdistämisen onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä on tehty vähän (Murphy & Fairtlough 2015), mikä on hämmästyttävää lastensuojelun sijaishuollossa olevien lasten määrän huomioon ottaen (esim. Talbot 2008).

Olen jaotellut keskeiset tutkimustulokset kolmeen alalukuun tutkimuskysymysten sekä aineistosta esiin nousseiden kehittämisehdotusten mukaisesti. Aineistoa analysoidessani jaottelin tutkimustulokset teemoihin, jotka perheen jälleenyhdistämistä edistävissä tekijöissä ovat lastensuojelun työskentely prosessin aikana, vanhempien ja lasten tarvitsemat palvelut, lapsen ja vanhempien yhteydenpito, perhetilanteen myönteiset muutokset, eri tahojen välisen yhteistyön toimivuus ja sosiaalinen tuki. Perheen jälleenyhdistämisen haasteet jaottelin teemoihin lastensuojelun ja palvelujärjestelmän puutteet, lapseen liittyvät riskitekijät, vanhempiin liittyvät riskitekijät sekä yhteistyön haasteet.

5.1 Perheen jälleenyhdistämistä edistäviä tekijöitä

Lastensuojelun työskentely prosessin aikana

Lastensuojelussa pitää huomioida ja tukea lasten mahdollisuutta olla aktiivisemmassa ja osallistuvammassa roolissa perheen jälleenyhdistämisprosessissa. Lapsia on valmisteltava hyvin kotiutumiseen ja annettava tietoa tulevista muutoksista. (Balsells ym. 2013.) Lapsen mielipiteen huomioiminen perheen jälleenyhdistämisessä on tärkeää. Lasten osallisuutta päätöksentekoon heidän omissa asioissaan pitäisi lisätä huomioimalla heidän toiveensa. Lasten tietoisuuden parantaminen vaikuttamismahdollisuuksista omiin asioihin ja heidän aktiivisen osallistumisensa tukeminen voivat lisätä motivaatiota, halua yhteistyöhön ja uskoa omaan tulevaisuuteen. (Minkhorst ym. 2016.) Lapsen ja vanhempien vahva motivaatio ja heidän toiveidensa huomioiminen perheen jälleenyhdistämiseen edistivät sen onnistumista (Murphy & Fairtlough 2015). Lastensuojelun työskentelyä pitää kohdistaa heikkouksien ja puutteiden vähentämisen ohella kaikista, myös kaikkien vaikeimmassa tilanteessa olevilta löytyvien vahvuuksien ja toimivien asioiden tukemiseen. Vanhemmille on annettava tietoa per-

heen jälleenyhdistämisen edellytyksistä, muutostarpeista, prosessista, sijaishuollon aikana tapahtuneista muutoksista lapsen tavoissa ja rutiineissa sekä muutosten mahdollisesti aiheuttamista haasteista perheen jälleenyhdistämisen jälkeen. (Balsells ym. 2014.)

Farmer (2014) tutki 180 sijaishuollossa olevan lapsen perheen jälleenyhdistämistä kahden vuoden seurantatutkimuksella aineistonaan 180 lapsen lastensuojelun asiakirjat sekä vanhempien (34), lasten (19), sosiaalityöntekijöiden ja tiimivastaavien (22) haastattelut. Tutkimuksella pyrittiin selvittämään tekijöitä, jotka johtivat joko perheen jälleenyhdistämisen onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Huostaanottojen taustalla olevia syitä olivat lasten kaltoinkohtelu ja laiminlyönti, vanhempien ongelmat, kuten mielenterveys- ja päihdeongelmat, ongelmat vanhempi-lapsi suhteessa, parisuhteen ongelmat, perheväkivalta sekä lapsen käytöshäiriöt, johon sisältyivät myös vanhempien valvonnan puute, lapsen karkailu ja vaativahoitoisuus. Lapset kotiutuivat sijaisperheestä (71 %), sukulaissijoituksesta (8 %), äidin kanssa ensikodista (8 %) sekä 13 % laitoshoidosta tai koulukodista.

Huolellisen ennakkovalmistautumisen ansiosta perheen jälleenyhdistäminen oli vähemmän herkästi haavoittuva tilanne. Jos sijaishuoltopaikat, yleensä sijaisperheet ja jonkin verran myös ensikodin tai psykiatrisen sairaalan osaston henkilökunta, olivat saaneet luotua erityisen hyvän ja tukea antavan suhteen lapsen vanhempiin, perheen jälleenyhdistämisen onnistuminen oli todennäköisempää. Näissä tapauksissa sijaisperheet tai henkilökunta tekivät tiivistä yhteistyötä vanhempien ja/tai lasten kanssa ja olivat käytettävissä, tukivat perheitä muutoksen aikaan saamiseksi lapsen kotiutumisen jälkeen, kantoivat huolta lapsen ja vanhempien pärjäämisestä ja tarjosivat jälkihuollon tukea perheelle. Osa sijaisperheistä tarjosi myös lapsenhoitoapua, hengähdystaukoa vanhemmille lapsen hoidosta lapsen kotiutumisen jälkeen. (Farmer 2014.)

Farmer ja Wijedasa (2013) selvittivät samasta aineistosta niitä tekijöitä, jotka edistivät vakaata perhetilannetta jälleenyhdistämisissä. Kahden vuoden seurantajakson kuluessa lähes puolet perheen jälleenyhdistämisistä oli epäonnistunut ja lapsi palautunut sijaishuoltoon. Parhaiten onnistuivat pienempien lasten (0-alle 11v) kotiutumisesta ja heidän onnistuneista kotiutumisiaan edesauttoivat vanhemmuuteen saatu hyöty perhekuntoutuksesta/ensikodista, kotiutumisen hyvä ennakkovalmistelu, keskeisten ongelmien käsittely sekä huolelliset asiakaskirjaukset, jotka osoittivat lapsen kotiutuksen harvintaa ja selkeää suunnitelmallisuutta. Myös sijaishuoltopaikkojen työntekijöiden (yleensä sijaisperheiden) vahva tuki ennakoi lapsen kotiutumisen onnistumista. Silloin he tekivät tiiviisti yhteistyötä

vanhempien kanssa tarvittavan muutoksen aikaansaamiseksi, olivat käytettävissä ja osallistuivat lapsen elämään myös kotiutuksen jälkeen. (Farmer & Wijedasa 2013.)

Pienempien lasten (alle 11 v) kotiutuessa sijoituksen jälkeen muuttuneisiin kodin olosuhteisiin osallistuivat muutkin tahot tiiviisti joko itsenäisesti tai yhteistyössä lastensuojelun kanssa kotiutusvaiheen seurantaan, kunnes riittävät palvelut ja tukitoimet saatiin järjestettyä. Tällainen viranomaisyhteistyö edesauttoi lapsen kotiutumisen onnistumista, samoin todettu riittävän hyvä vanhemmuus ja kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välillä. Vanhempien lasten (11–14 v) kotiutumista epävarmoihin kodin olosuhteisiin (esim. nuoremman sisaruksen kaltoinkohtelu ennen kotiutumisajankohtaa) edesauttoi lastensuojelun ja muiden yhteistyötahojen tiivis työskentely sekä jo ennen kotiutumista laadittu suunnitelma perheen jälleenyhdistämisen edellytyksistä. Kotiutumiselle asetetut selkeät tavoitteet, sosiaalityön tai muun viranomaistahon tarjoama tuki ja ongelmien selvittely auttoivat kotiutumista ja epävarmoissa kotiutustilanteissa tarvittiin perheen tilanteen tiivistä seurantaa kotiutumisen onnistumiseksi. (Farmer & Wijedasa 2013.) Lapsen kotiutumisen jälkeen lastensuojelun tiivis tuki ja pitkäkestoinen tilanteen seuranta edesauttoivat perheen jälleenyhdistämisen onnistumisessa (Murphy & Fairtlough 2015).

Talbot (2008) selvitti sosiaalityön maisterikoulutuksen myötä saadun teoreettisen tietopohjan merkitystä haastavien asiakasperheiden kanssa työskentelyssä ja onnistuneessa perheen jälleenyhdistämisessä. Tulosten mukaan koulutus lisäsi työntekijöiden kykyä työskennellä tavoitteellisesti ja kokonaisvaltaisesti haastavissa asiakastilanteissa, tehdä tilannearvioita ja interventioita, havaita, analysoida ja kuvata ongelmakohtia, määrittää palveluita sekä perustella toimenpiteitä, muutostarpeita ja päätöksentekoa. Teoriatiedon hyödyntäminen lastensuojelun asiakastyössä näyttäytyi osalla työntekijöistä ilmeisemmin heidän tavassaan argumentoida työskentelyään, osalla työskentelyä selkeästi ohjaten. Se myös auttoi työntekijöitä selviytymään emotionaalisesti haastavista työtehtävistä, perustelemaan perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävää työskentelyä muille perheen kanssa toimiville yhteistyötahoille ja toimimaan osana moniammatillista verkostoa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän maisteritason tutkinto antaa valmiuksia vaativaan työhön, myös onnistuneeseen työskentelyyn perheen jälleenyhdistämiseksi. (Talbot 2008.)

Vanhemmat on otettava aktiivisemmin lastensuojelun työskentelyyn mukaan ja sosiaalityöntekijän on aidosti haluttava ottaa vanhempien näkemykset huomioon. Vanhempia on kohdeltava kunnioittavasti ja heidän asiantuntijuuttaan oman perheensä asioissa huomioitava suunnitelmia laadittaessa ja

asetettava tavoitteita vanhemman omien päämäärien mukaisesti. (Alpert & Britner 2009.) Tutkimusten mukaan vanhemmat arvostavat viranomaisia, jotka selittävät heille asioita, osallistavat heitä asiakasprosessiin, jakavat riittävästi tietoa, kohtelevat heitä kunnioittavasti ja ovat ymmärtäväisiä perheiden vaikeuksista (Armitage & Walker 2009, 174). Ymmärrys perheiden haasteista on olennaista perheen jälleenyhdistämisprosessissa. Ymmärrys lisääntyy asteittain prosessin aikana ja siihen liittyy erilaisia näkökulmia. Lastensuojelussa, lapsella, vanhemmilla ja muilla toimijoilla on oltava selkeä käsitys lapsen sijoituksen syistä, jälleenyhdistämisen perusteista ja sen edellyttämistä muutostarpeista sekä prosessin etenemisestä. Jälleenyhdistämisen onnistumiseen perheet tarvitsevat sosiaalista tukea, kommunikointia, oikeaa asennetta, kykyä tunnistaa olemassa olevia ongelmia ja kohdata perheen tarpeita, toiveita ja arvoja, vilpittömästi halua saada lapsi kotiin asumaan ja sitoutumista siihen tähtäävään työskentelyyn. (Balsells ym. 2013.)

Perheen jälleenyhdistämisen todennäköisyys liitetään usein lapsen sijoituksen keston, siihen miten pian siihen aletaan pyrkiä sijoituksen käynnistyttyä. Jos lapsen kotiutumista aletaan valmistella ensimmäisen vuoden aikana sijoituksen käynnistymisestä, perheen jälleenyhdistäminen on todennäköisempää, kuin sijoituksen pitkittyessä. Lapsen kotiutuminen oli myös todennäköisempää, mitä nuorempana lapsi sijoitettiin, riippumatta sijaishuollon muodosta. Sukulaissijoitus ja myös lastensuojelun kanssa toimivaan yhteistyöhön pystyvät vanhemmat sekä säännöllinen yhteydenpito lapsen sijaishuollon aikana lisäsivät perheen jälleenyhdistämisen mahdollisuutta. Mitä vanhempana lapsi sijoitetaan tai mitä pitempään lapsi on sijoitettuna, sitä epätodennäköisempää lapsen kotiutuminen näyttää olevan. (López ym. 2013.) Lapsen lyhytaikainen sijoitus ja pysyvä sijaishuoltopaikka, perheen jälleenyhdistämisen huolellinen arviointi, toteutus ja riittävät palvelut edesauttoivat lapsen kotiutumisen onnistumista (Murphy & Fairtlough 2015).

Vanhempien ja lasten tarvitsemat palvelut

Lastensuojelujärjestelmän ja sosiaalipalveluiden tuen jatkuvuus on tärkeää perheen jälleenyhdistymisen onnistumiselle. Lastensuojelun suunnitelmallinen tuki ja määritellyt tukitoimet vähentävät lapsen kotiutumisen epäonnistumisen riskiä. Tukea tulisi kohdentaa etenkin vanhemmuuden taitoihin, positiiviseen vanhemmuuteen sekä lapsen sijoituksen aikana perheenjäsenten tilanteissa tapahtuneisiin muutoksiin sopeuttamiseen. Sosiaalityöntekijät nähdään keskeisessä roolissa perheen jälleenyhdistämisen jälkeisen tuen järjestämisessä (Balsells ym. 2017.) Riittävän vahvat, laaja-alaiset tukitoimet perheen jälleenyhdistämisen aikana vakauttavat selkeästi perhetilannetta ja auttoivat lapsen kotiutumisen onnistumista (Farmer & Wijedasa 2013), kuten jatkuva elämänhallinnan, oman hyvinvoinnin

ja jaksamisen ja vanhemmuuden vahvistamiseen tarjottu tuki, päihdehoito, konkreettinen ohjaus ja tuki sekä mielenterveyspalvelut (Carlson ym. 2006). Tarvittavat palvelut ja perheen tilanteen seuranta järjestäytyivät paremmin tuomioistuimen päätöksellä kotiutetuille lapsille, kuin vanhempien suostumukseen perustuneen huostaanoton jälkeen kotiutetuille lapsille ja tämän vuoksi perheen jälleenyhdistäminen yleensä heidän osaltaan onnistui (Farmer 2014).

Balsells ym. (2017) kuvaavat vanhemmilla olevan tuen tarvetta rakenteellisiin muutoksiin perheessä, luomaan vakaa ja strukturoitu ympäristö lasten kasvattamiseen ja heistä huolenpitoon. Vanhemmat tarvitsevat lastenhoitoapua viettääkseen vapaa-aikaa ja virkistäytymiseen, joten lapsen päivähoidon järjestäminen on keskeistä. Myös vanhempien taloudelliseen tukemiseen on tarvetta perustarpeista alkaen. (kts. myös Murphy & Fairtlough 2015.) Sosiaalityöntekijöiden suora työskentely perheiden kanssa ja lastensuojelun tukitoimet, myös konkreettinen taloudellinen ja materiaallinen tuki, perhetyö, lastenhoitoapu ja tuki harrastustoimintaan auttoivat lapsen kotiutumistilanteessa, vaikkakin tukitoimet olivat joskus lyhytaikaisia (Farmer 2014). Sosioedukatiivisia valmennusohjelmia vanhemmuuden taitojen lisäämiseksi ja perheiden voimaannuttamiseksi pidetään toimivina perheen jälleenyhdistämistilanteessa. Vanhemmille tarkoitettujen vanhemmuuden tuen ohjelmat, joihin lapsetkin osallistuvat, ovat orientoituneet edistämään perheen sisäistä kommunikointia pyrkien parantamaan perhesuhteiden ja vanhemmuuden laatua. (Balsells ym. 2014.)

Asumisen turvaaminen sekä lapsen mielenterveys- ja muiden terveydenhuollon palveluiden järjestäminen helpottavat perheen jälleenyhdistämistä ja mahdollistavat vanhempia keskittymään oman vanhemmuutensa ja perhesiteiden uudelleen luomiseen lapsen kotiutumisen jälkeen (Stephens ym. 2017). Vanhemman sitoutuminen päihdekuntoutukseen ja sen loppuun saattaminen lisää perheen jälleenyhdistämisen edellytyksiä. Mikäli vanhemmat saavat kaiken, yksilöllisesti heidän tarpeitaan vastaavat muutkin palvelut, kuten perhevalmennusta sekä asumisen, mielenterveysongelmien, perheväkivallan, työttömyyden tai kouluttautumisen tueksi tarvittavat palvelut, heidän valmiutensa perheen jälleenyhdistämiseen lisääntyvät. (D'Andrade & Nguyen 2014.) Perheen jälleenyhdistämiseen tärkeässä työskentelyssä on vanhemmille tarjottava tukea lapsen kehityksellisiin tarpeisiin (terveys, koulutus, fyysinen, sosioemotionaalinen ja identiteetin kehitys), vanhemmuuden taitoihin (lapsen perushoito, turvallisuus, lämmin tunnesuhde, kannustus, rajojen asettaminen ja vakaus) sekä ympäristö- ja perhetekijöihin (perhehistoria, nykyinen perhe, asuminen, työllisyys, talousasiat, sosiaalinen integraatio ja yhteisön resurssit) (Balsells ym. 2013).

Carlson ym. (2006) tutkivat huumeriippuvuudesta kuntoutuvien äitien kokemuksia perheen jälleenyhdistämisestä. Osa äideistä oli kokenut helpotusta lapsen sijoituksesta, koska ajattelivat lapsen päässeen turvallisempaan paikkaan, vaikka edes väliaikaisesti. Päihteettömänä pysyminen ja lapsen kotiutumiseen valmistautuminen edellytti äitien sitoutumista omaan päihdehoitoon ja –kuntoutukseen, kuten hoitokäyntien toteutumista, päihdeohjelman noudattamista ja vertaisryhmätoimintaan osallistumista. Sitoutumista arvioitiin myös päihteettömyyden kestolla, joka vaihteli yhdestä kuukaudesta yhteen vuoteen ollen keskimäärin noin puoli vuotta. Sekä lastensuojelun, että päihdehoidon työntekijät totesivat, ettei ollut mitään yleispätevää edellytystä päihteettömyyden kestolle ennen perheen jälleenyhdistämistä, vaan tilanne oli aina arvioitava yksilökohtaisesti. Myöskään minkään yksittäisen palvelun, kuten päihdehoidon, ei yksinään nähty auttavan äitejä, vaan esimerkiksi seurakunnasta, läheisverkostolta ja vertaisilta saatu tuki yhdessä auttoi kuntoutumisessa ja tekemään muutoksia henkilökohtaisessa elämässä päihdehoidon päättymisen jälkeenkin. Lastensuojelun interventiot ja lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle voivat lisätä äidin motivaatiota päihdekuntoutukseen, jotta lapsen kotiutuminen on mahdollista. Perheen jälleenyhdistämisen koetaan toisaalta tarjoavan mahdollisuuksia ja toisaalta siihen liittyy huomattavia haasteita huumeiden käytöstä kuntoutuvalle äidille. (Carlson ym. 2006).

Vanhempien myönteinen suhtautuminen heille erityisesti vanhemmuuden vahvistamiseksi ja tueksi järjestettyihin vanhempainryhmiin ja ohjaukseen, sekä niihin osallistuminen lisäsivät perheen jälleenyhdistämisen todennäköisyyttä. Lapset ja vanhemmat tarvitsevat tukea perheen jälleenyhdistämisen prosessiin ja lapsen kotiutumiseen, jonka myötä he tavallaan kohtaavat toisensa uudella tavalla. Lapsi voi olla hämmentynyt vanhemmissa, kodissa ja perheessä tapahtuneista muutoksista ja pitkän sijoituksen aikana on ehtinyt muodostua kiintymyssuhteita muihin heistä huolehtineisiin aikuisiin. Lapsi ja vanhemmat voivat kokea heitä hämmentävää vierauden tunnetta lapsen kotiuduttua. Vanhemmat tarvitsevat tietoa lapsessa sijaishuollon aikana tapahtuneista kehityksellisistä muutoksista pystyäkseen vastaamaan lapsen ikätasonmukaisiin tarpeisiin. Lapsi on tietyn ikäinen sijoituksen alkaessa ja sijaishuollon kestosta riippuen vanhempi kotiutuessaan, jolloin lapsi ja vanhemmat tarvitsevat tukea käsitelläkseen menetettyä aikaa ja saadakseen ymmärrystä tapahtuneista muutoksista ope- tellakseen uudenlaista arkea muuttuneessa perhesysteemissä. (Balsells ym. 2013.) Vanhempien ja sijaisperheiden väliset sosioekonomiset erot vaikuttavat lapsen kotiutumistilanteeseen. Vanhemmat kokivat turhautumista, syyllisyyttä ja pitivät epäoikeudenmukaisena, että sijaisperheillä oli enemmän

mahdollisuuksia tarjota lapselle asioita, johtuen heidän yhteiskunnallisesta asemastaan ja heille lapsesta maksetuista hoitokorvauksista. Vanhempien taloudellinen tukeminen tarpeen mukaan on välttämätöntä lapsen kotiutumisen onnistumiseksi. (Stephens ym. 2017.)

Lapsen ja vanhempien yhteydenpito

Lapsen ja vanhempien säännöllinen yhteydenpito lapsen sijaishuollon aikana lisää onnistuneen perheen jälleenyhdistämisen todennäköisyyttä. Lastensuojelua veloitetaan tukemaan sijaishuollossa olevan lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpitoa. Tutkimustiedolle olisi tarvetta siitä, miten yhteydenpitoa hyödynnetään lapsen kotiutumisen valmistelun aikana ja mitä kehitettävää yhteydenpitoikänteissä olisi. (Murphy & Fairtlough 2015). Tapaamisia tuetaan niiden ollessa lapselle turvallisia ja säännöllisesti toteutuessaan niillä on todettu olevan positiivisia vaikutuksia lasten ja vanhempien hyvinvointiin sekä lapsi-vanhempi suhteen ylläpitämiseen. Tapaamisia rajoitetaan tai ne kielletään, mikäli vanhempi on päihtynyt. Vanhemman vakava päihdeongelma on usein syynä siihen, etteivät tapaamiset toteudu suunnitellusti ja päihdeongelmaisten vanhempien lapset sijoitetaan muita todennäköisemmin pysyvästi. Lasten ja vanhempien tapaamisia järjestetään tapaamiskeskuksissa, joiden on todettu toimivan hyvin tapaamisia aikatauluttavana, valvovana ja niihin sitouttavana paikkana. Kun vanhempia rohkaistaan osallistumaan aktiivisemmin sijoitettujen lastensa elämään, mm. muuhunkin yhteydenpitoon tapaamisten ohella, lasten harrastustoimintaan ja lapsia koskevaan päätöksentekoon, toteutuvat tapaamiset todennäköisemmin säännöllisesti. (Nesmith 2015.)

Vanhemmat kokevat emotionaalisia ja logistisia haasteita lapsen tapaamisiin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän pyrkimys sitouttaa vanhempia lasten tapaamisiin oli merkityksellistä niiden säännölliseen toteutumiseen. Vanhempia sitoutettiin tapaamisiin puhelinoitoilla tiedottamalla tapaamisten aikatauluista, niistä muistutteluun ja niihin kannustamiseen, järjestämällä tapaamisia sopivissa paikoissa ja tukemalla vanhempia matkakuluissa, auttamalla vanhempia neuvottelemaan lasten tapaamisista sijaisvanhempien kanssa, neuvottelemalla valvonnan ”asteesta” tapaamisilla niiden säännölliseen toteutumiseen tukemiseksi ja tukemalla sijaisperheitä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Eri tahojen näyttää ajoittain olevan vaikeaa hahmottaa, kenen tehtävänä on sitouttaa vanhempia tapaamisiin. Lasten ja vanhempien säännöllisten tapaamisten on todettu olevan yhteydessä lastensuojelun työskentelyn positiivisiin vaikutuksiin, myös perheen jälleenyhdistämisen onnistumiseen. Kun tapaamiset ovat toteutuneet säännöllisesti, ovat lasten sijoitukset olleet lyhempiä, myös masennusta ja käytöshäiriöitä on todettu olevan vähemmän. Vanhempien tapaamiset ovat erityisen

tärkeitä pienemmille sijaishuollossa oleville lapsille. Pitkä erillään olo vanhemmasta voi olla lapselle traumaattinen kokemus. (Nesmith 2015.)

Perhetilanteen myönteiset muutokset

Farmer ja Wijedasa (2013) havaitsivat tutkimuksessaan myönteistä vaikutusta olevan pienempien, alle 11 vuotiaiden lasten osalta sillä, että kotiutusvaiheen perhetilanteessa oli tapahtunut muutosta sijoituksen aikaiseen tilanteeseen nähden. Muutoksella tarkoitettiin kotiuttamista erovanhempien kohdalla toisen vanhemman luo, jolla yleensä oli vähemmän ongelmia, kuin vanhemmalla, jonka luona lapsi asui sijoituksen alkaessa. Positiivisen muutoksen sai aikaan myös muutokset vanhempien kumppaneissa, mikäli nämä olivat eronneet vahingollisesti käyttäytyvistä puolisoistaan tai olivat uudessa toimivassa parisuhteessa. Perhetilanteessa tapahtuneet myönteiset muutokset edistivät perheen jälleenyhdistämisen onnistumista. (Farmer & Wijedasa 2013; Farmer 2014.) On todennäköisempää, että kaltoin kohdeltujen lasten kotiutuminen onnistuu ja kotitilanne säilyy vakaana, mikäli ratkaisu perheen jälleenyhdistämisestä perustuu todelliseen tietoon vanhempien tilanteesta tapahtuneista myönteisistä muutoksista ja vanhemmuustaitojen lisääntymisestä, lapsen kotiuttaminen on hyvin suunniteltu sekä lasten ja vanhempien tarvitsemat palvelut on järjestetty (Balsells ym. 2014).

Eri tahojen välisen yhteistyön toimivuus

Ankersmit (2016) korostaa toimivan yhteistyön merkitystä perheen jälleenyhdistämisessä. Yhteistyön mahdollisuuksia on siinä kontekstissa tutkittu vähän, etenkin vanhempien ja sijaisperheiden välistä yhteistyötä. Ankersmit (2016) selvitti tutkimuksessaan sosiaalityöntekijöiden havaintoja, näkemyksiä ja kokemuksia vanhempien ja sijaisperheiden välisestä yhteistyöstä perheen jälleen yhdistämisen aikana. Sosiaalityöntekijät kuvasivat vanhempien ja sijaisperheiden välistä yhteistyötä edistävinä tekijöinä molemmin puolisen luottamuksen, motivaation osallistua ja tehdä yhteistyötä, toistensa tuntemisen, tietoisuuden jälleenyhdistämis-prosessista ja yhteistyön tavoitteista, sekä yhdessä lapsen edun huomioivan asioista sopimisen. (Ankersmit 2016.)

Luottamus on toimivan yhteistyön perusta ja sen rakentuminen vaatii aikaa ja tutustumista, jotta päästään eroon molemminpuolisista ennakkoluuloista ja epävarmuudesta. Sijaisperheiltä edellytetään kykyä uskoa ihmisten muutokseen, erilaisen ja ”riittävän hyvän” vanhemmuuden sekä vanhempien roolin hyväksyntää, sitoutua yhteistyöhön, ottaa vastaan sosiaalityöntekijän ohjausta ja ymmärrystä perheen jälleenyhdistämis-työskentelyyn. (Ankersmit 2016). Vanhempien yhteistyökykyisyys eri tahojen kanssa lisäsi perheen jälleenyhdistämisen todennäköisyyttä (López ym. 2013).

Sosiaalityöntekijät voivat työskentelyssään luoda niitä edellytyksiä, jotka tukevat vanhempien ja sijaisperheiden välistä yhteistyötä ja ratkaisevat yhteistyön esteitä perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen mukaisesti. Sosiaalityöntekijältä edellytetään kykyä positiiviseen työskentelyyn, jotta työskentely perheen jälleenyhdistämiseksi on mahdollista. Osalle sosiaalityöntekijöistä on haastavaa muuttaa ”lastensuojelussa toteutettu yhteistyö” ”perheen jälleenyhdistämisen yhteistyöksi”. (Ankersmit 2016)

Balsells ym. (2017) painottavat monialaisen tuen merkitystä perheen jälleenyhdistämisessä. Vanhemmat tarvitsevat monialaista tukea erityisesti henkilökohtaisiin vaikeuksiinsa, kuten päihde- ja mielen-terveysongelmiin ja väkivaltaan, jotka ovat yleisiä lapsen sijoituksen taustalla olevia syitä. Vahva, jatkuva tuki vakauttaa ja edistää vanhemman kuntoutumista. Ilman tähän erityisen herkkään ajankohdan, lapsen kotiutumiseen, tarjottua riittävää tukea ja seurantaa jo kertaalleen voitettujen ongelmien voi- vat uudelleen johtaa väärinkäytöksiin ja lapsen kaltoinkohteluun. (kts. myös Carlson ym. 2006.)

Lastensuojelun työntekijöiden ja muiden tahojen yhteistyön tehostamisen merkitystä korostetaan myös lastensuojelun interventioiden vaikuttavuutta käsitelleessä kirjallisuuskatsauksessa. Siten pystyttäisiin paremmin vastaamaan kaltoinkohdeltujen lasten ja heidän perheidensä tarpeisiin. (Dufour & Chamberland 2003, 37.) Etenkin vanhempien päihteiden käyttö altistaa lapsen kaltoinkohtelulle ja hoidon laiminlyönneille, joten koordinoitu, tehokas yhteistyö päihdehuollon ja lastensuojelun toimijoiden kesken on tärkeää (Carlson ym. 2006).

Sosiaalinen tuki

Sosiaalinen tuki on ihmiseltä toiselle saatavilla olevaa apua, jota viranomaistahot ja epäviralliset yhteisöt tarjoavat jokapäiväisessä elämässä. Se voi olla erilaisista yksilöiden ja ryhmien välisistä sosiaalisista suhteista saatavaa merkittävää emotionaalista, informatiivista tai instrumentaalista tukea. Emotionaalista tukea vanhemmat saivat esimerkiksi puolisolta henkilökohtaisiin vaikeuksiinsa. Sosiaalisen tuen merkitys perheille lapsen kotiutuessa on suuri, jotta positiivinen perhedynamiikka, arki ja rutiinit onnistutaan palauttamaan. Monilla perheillä epävirallisten tukiverkostojen tuki oli riittämätöntä, jolloin virallisen tuen tarve korostui. Suvulla oli suuri merkitys perhetilanteen vakauttamisessa lapsen kotiutuessa ja myös materiaalisessa tuen antamisessa. Läheiset tukivat perheitä vaate-, asumis- ja muissa elinkustannuksissa. (Balsells ym. 2017.)

Stephens ym. (2017) kuvasi vanhempien hyödyntävän luotettavaksi kokemaansa, epävirallista, perheenjäsenten ja järjestöjen tarjoamaa tukea virallisten palvelujen sijaan. Farmerin ja Wijedasan

(2013) tutkimuksessa todettiin etenkin vanhempien lasten hyötyvän läheisten ja muiden epävirallisten tahojen tarjoamasta tuesta, sillä lapset saattoivat luoda läheisen, kannattelevan suhteen sukulaisiin, vanhempien kumppaneihin, teini-ikäisinä omiin seurustelukumppaneihinsa tai seurakunnan ja AA-ryhmien ohjaajiin. Carlsonin ym. (2006) mukaan yhdistelmä viranomaisilta, muilta toimijoilta ja läheisverkostolta saatavaa tukea edisti huumeita käyttäneiden äitien kuntoutumista. Tukea saatiin päiheteettömyyteen, mielenterveyden ongelmiin, vanhemmuuteen, voimaantumiseen sekä asumiseen ja muiden taloudellisten asioiden hoitoon.

5.2 Perheen jälleenyhdistämisen haasteita

Osa perheiden jälleenyhdistymisistä epäonnistuu ja lapsi palaa sijaishuoltoon. Syynä tähän voi olla esimerkiksi se, että lapsen sijoitukseen johtaneita ongelmia ei ole ratkaistu tai uusia ongelmia on ilmaantunut lapsen kotiuduttua. (ks. Thomas ym. 2005) Perheen jälleenyhdistämistä ei toteuteta niin usein ja niin nopeasti, kuin olisi toivottavaa. Mitä pitempään lapsi on sijaishuollossa, sitä epätodennäköisempää perheen jälleenyhdistäminen on. (D'Andrade & Nguyen 2014; Murphy & Fairtlough 2015). Tarkoituksenmukaista ei myöskään ole, että päätöksentekoa perheen jälleenyhdistämiseen ohjaa enemmän vanhempien sitoutumisen aste kaikkiin tarjottuihin palveluihin, kuin todellisen muutoksen todentaminen vanhempien toiminnassa. Tällainen toiminta johtaa perheen jälleenyhdistämisen epäonnistumiseen, sillä vanhempien sitoutuminen on saattanut olla näennäistä, eivätkä todelliset ongelmat olekaan korjautuneet. (D'Andrade & Nguyen 2014.)

Lastensuojelun ja palvelujärjestelmän puutteet

Pikainen, resurssisyistä johtuva lastensuojeluasiakkuuden päättäminen lapsen kotiutumisen jälkeen, vaikka perhetilanteeseen edelleen liittyi huolta, lisäsi riskiä perheen jälleenyhdistämisen epäonnistumiseen ja lapsen paluuseen sijaishuoltoon (Farmer 2014). Perheen jälleenyhdistämisten epäonnistumisten syinä todettiin olevan palvelujärjestelmän aukkokohdat, minkä vuoksi tarvittavaa tukea ei järjestynyt esimerkiksi lasten käytösongelmiin. Hyväksikäytöstä ja kaltoinkohtelusta vakavimmin vaurioituneiden lasten kotiutumisen tueksi ei järjestynyt tarkoituksenmukaisia palveluita (Farmer & Wijedasa 2013), eikä myöskään vanhempien päihdeongelmien hoitoon (Farmer 2014). Epäonnistuneiden perheen jälleenyhdistämisten taustalla todetaan olevan lasten sijaishuoltopaikkojen muutoksia, lastensuojelussa puutteellisesti toteutettua arviointia, suunnittelua sekä näiden vuoksi viivästyntä tukitoimien järjestämistä ja lapsen kotiutumisen jälkeistä seurantaa (Murphy & Fairtlough 2015).

Ennen perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävän työskentelyn aloittamista on sille asetettava tarkat edellytykset; mitä muutoksia pitää tapahtua, ennen kuin lapsi voi palata kotiin. Sen jälkeen on asetettava selkeät tavoitteet näiden muutosten saavuttamiseksi. Osalle kotiutetuista lapsista ei ollut lainkaan tehty suunnitelmaa perheen jälleenyhdistämiseksi. Perheen jälleenyhdistämisen suunnittelu ja valmistelu on tärkeää, sillä ilman huolellista ennakkovalmistautumista lapsen kotiutuminen oli herkästi erilaisille häiriöille. Jos perheen tilannetta ei ole huolella selvitetty ennen perheen jälleenyhdistämistä ja lapsi palautuu epävakaisiin oloihin, lapsen kotiutuminen todennäköisemmin epäonnistuu. Osa vanhemmista ja lapsista jäi kokonaan vaille tukea, joten vanhemmat yrittivät yksin pärjätä vaikeasti oireilevien lasten kanssa. Ongelmien laajuus paljastui vasta jonkin ajan päästä perheen jälleenyhdistämisestä, tai kun lapsen kotiutuminen katkesi. Osa tarvittavista palveluista jäi saamatta, koska niitä olisi annettu vasta lapsen kotiin asettumisen jälkeen, mitä ei koskaan tapahtunut. Sosiaalityöntekijöiden koulutusta on lisättävä vanhempien päihteiden käytön, sen monimuotoisuuden ja aiheuttamien haittojen tunnistamiseksi sekä sen arvioimiseksi, millä tavoin lapsen kasvu ja kehitys vaarantuvat vanhemman päihteidenkäytöstä johtuen. Liian optimistinen käsitys vanhempien päihteettömyydestä johtaa usein lapsen toistuviin kotiuttamisiin ja niiden katkeamisiin. (Farmer 2014.)

Farmer (2014) selvitti vanhempien näkemyksiä perheen jälleenyhdistämisen aikaisista tuen tarpeista. Vanhemmat toivat esiin tärkeimpinä tuen tarpeinaan päihdehoidon, tuen käyttäytymisen hallintaan ja lapsen kanssa esiintyvien vaikeuksien varhaisemman huomioinnin, itsetunnon kohottamisen omaan vanhemmuuteen liittyen, kuulluksi ja kunnioitetuksi tulemisen, kiintymyssuhteen kehityksen seurannan, suoran avun lapselle (terapia, vihanhallinta, ohjaus), lastenhoitoapu sekä vertaistuki, mahdollisuus keskustella muiden samassa tilanteessa olevien vanhempien kanssa. Vanhemmat pitivät myös tärkeänä saada selkeää tietoa päihdehoitoon sitoutumattomuuden seurauksista. (Farmer 2014.)

Perheen jälleenyhdistämisen jälkeen saatavat tukitoimet ja palvelut ovat sekä niukkoja, että vähän hyödynnettyjä. Sen vuoksi perheet jäävät vaille tarvitsemaansa tukea kriittisessä elämäntilanteessaan. Esteinä olemassa olevien palveluiden vastaanottamiselle olivat vanhempien pelot uusista lapsen kaltoinkohtelusyhtöksistä ja sijoituksista. Perheiden jälleenyhdistämistä tukevia, tarkoituksenmukaisia palveluita on kehitettävä, sillä vähintään noin joka kolmas jälleenyhdistämisyritys epäonnistuu. (Stephens 2017). Vanhempien yksilölliset tuen tarpeet on selvitettävä ja tarjottava tarkoituksenmukaiset palvelut. Mikäli vanhempia velvoitetaan ikään kuin varalta vastaanottamaan kaikki tarjolla

olevat palvelut, vanhemmat väsyvät käymään eri paikoissa toteutettavissa tapaamisissa ja kontrolloissa, eivät hyödy tarpeettomista palveluista ja palvelujärjestelmää kuormitetaan turhaan. (D'Andrade & Nguyen 2014.)

Köyhyydestä johtuvat taloudelliset ongelmat kuormittavat vanhempia ja lisäävät perhetilanteen epävakautta. Vanhempia pitäisi tukea taloudellisesti niin asumisessa, kuin muissakin välttämättömissä menoissa ja järjestää heille neuvontaa taloudellisten -ja etuus asioiden hoitoon. (Stephens ym. 2017) Vanhempia heidän riippuvuusongelmissaan kuntouttavien päihdetyöntekijöiden täytyy kyetä pitämään keskeisenä mielessään lapsen etu ja heidän osaamistaan sen arvioimiseksi käytännössä pitää vahvistaa (Farmer 2014). Myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä on koulutettava päihdeongelman luonteesta ja sen haittoja aiheuttavista vaikutuksista mm. vanhemmuuteen ja kodin olosuhteisiin. Päihdehuollon työntekijät ovat tietotaitonsa jakamisessa tärkeässä roolissa. (Carlson ym. 2006.)

Huumausaineita käyttävät äidit kokivat olevansa leimautuneita lastensuojelun järjestelmässä, mitä he pitivät esteenä perheen jälleenyhdistämisen onnistumiselle. Huumeiden käytöstä kuntoutuminen on pitkä ja epävakaa prosessi siihen yleensä kuuluvien retkahdusten, hoitosuhteen katkeamisten ja uudelleen aloittamisten vuoksi. Niihin vaikuttavat monet tekijät, myös päihdehoidon saatavuus ja kesto sekä elinympäristön stressitekijät ja saatu tuki. Äidit kokivat tarvitsevansa tukea käsitelläkseen lasten kanssa näille sijoituksen ja vanhemmasta erottamisen aiheuttamia tunteita ja kokemuksia. Omien syyllisyyden tunteiden ja monenlaisten pelkojen käsittelemiseen tarvittiin apua. Äidit pelkäsivät aiheuttaneensa lapsilleen vaurioita huumeiden käytöllään ja millaisia seurauksia niillä olisi lasten tulevaisuuteen. Tukea tarvittiin myös oman vanhemmuuden vahvistamiseen, jotta kyettäisiin kohtaamaan ristiriitaiset tunnetilat ja lapsen haastava käyttäytyminen. (Carlson ym. 2006).

Lapsiin liittyvät riskitekijät

Lapseen liittyvinä riskitekijöinä perheen jälleenyhdistämisen onnistumiselle kuvataan lapsen iän (ks. esim. Farmer & Wijedasa 2013; Murphy & Fairtlough 2015) lisäksi mielenterveys- ja muut terveydelliset ongelmat, käytöshäiriöt, oppimisvaikeudet ja päihdeiden käyttö. Ongelmien kasautuminen johtaa suuremmalla todennäköisyydellä lapsen kotiutumisen katkeamiseen ja uuteen sijoitukseen. (Thomas ym. 2005.) Myös useat aiemmat sijoitukset, epäonnistuneet kotiutusyritykset sekä laitoshoidosta kotiutettujen nuorten haastavammat ongelmat lisäsivät lasten kiintymyssuhdehäiriöiden ohella riskiä kotiutumisen katkeamiseen ja sijaishuoltoon paluuseen (Farmer & Wijedasa 2013).

Mikäli lapsi kokee olevansa sivustaseuraajan roolissa hänen asioistaan päätettäessä, eivätkä hänen mielipiteensä tule huomioiduksi, voi sillä olla kauaskantoiset, lannistavat seuraukset yhteistyösuhteen viranomaisten kanssa jatkossa (ks. Minkhorst ym. 2016). Lapsen mielipiteen kuuleminen ja siitä keskustelu sekä viranomaisen oman näkemyksen perustelu on merkityksellistä ja antaa lapselle kokemuksen kuulluksi tulemisesta, vaikka asiat eivät hänen toiveensa mukaan etenisikään.

Tutkimuskatsaukseen aineistoa valitessani tein huomion, että joissain tutkimuksissa oli havaittu myös lapsen etnisellä taustalla olevan yhteys perheen jälleenyhdistämiseen. Tiettyjen etnisten ryhmien osalta lasten kotiuttaminen oli huomattavasti vähäisempää, kuin toisten. Selkeästi vähemmistöryhmään kuuluvan lapsen sijoitus oli todennäköisesti pitempiaikainen, johtuen muun muassa köyhyydestä, puutteellisista perheelle tarjolla olevista tukitoimista tai asuin yhteisön syrjäisestä sijainnista, mikä vähensi perheen jälleenyhdistämisää. (Ks. esim. Esposito ym. 2014.) Myös lapsen vammaisuus heikensi perheen jälleenyhdistämisen todennäköisyyttä (López ym. 2013).

Vanhempiin liittyvät riskitekijät

Farmerin & Wijedasan (2013) kahden vuoden seurantatutkimuksessa syynä pienempien lasten (0-alle 11v) kotiutumisten epäonnistumiseen oli yleensä puutteellinen vanhemmuus; aggressiivinen, tunnekylmä tai epä johdonmukaisesti rajat asettava vanhempi. Vanhempien epävarma suhtautuminen lapsen kotiutumiseen, lapsen aiemmin kokema kaltoinkohtelu, aiempien ongelmien uusiutuminen, vanhempien eristäytyneisyys ja kyvyttömyys pärjätä lapsen kanssa tai vanhempien epäsosiaalinen käyttäytyminen ja elämänhallinnan ongelmat lisäsivät riskiä perheen jälleenyhdistämisen epäonnistumiseen. (Farmer & Wijedasa 2013.) Huumeita käyttäneen äidin lapsen sijoituksen vuoksi kokemat voimakkaat tunnereaktiot, häpeä, syyllisyys ja stressi voivat johtaa retkahtamiseen. Perheen jälleenyhdistäminen, vaikkakin toivottu, herätti myös epävarmuutta omasta vanhemmuudesta ja kyvystä asettaa lapselle rajoja. Omassa vanhemmuudessa koetut puutteet, kuten selviytyminen haastavista tilanteista lapsen kanssa, saattoivat toimia laukaisijana retkahdukselle. Päihdekuntoutujalla täytyy olla hallussaan keinoja ehkäistä retkahdukset jo kauan ennen lapsen kotiuttamista. (Carlson ym. 2006.)

Vanhempien ongelmia ja ominaisuuksia, joilla on todettu olevan negatiivinen vaikutus perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävään työskentelyyn, ovat esimerkiksi ajoittainen asunnottomuus, taloudellisen tuen saaminen tai köyhyys, taloudellisten tukien menettäminen lapsen sijoituksen vuoksi, yksinhuoltajuus, nuori ikä sekä lasten lukumäärä. Myös työllistymisen vaikeudet ja mielenterveyden on-

gelmat pienentävät jälleenyhdistämisen mahdollisuutta. Monet jälleenyhdistettyjen perheiden vanhemmat kamppailevat mielenterveys-, päihde- sekä perheväkivaltaongelmien kanssa ja heille tarjotaan palveluita näihin ongelmiin riittävän hyvän vanhemmuuden saavuttamiseksi. (D'Andrade & Nguyen 2014.) Perheen jälleenyhdistämistilanteessa kaikkia ongelmia ei välttämättä ole riittävästi selvitetty, eikä palveluilla saatu autettua, jolloin lapsen kotiuttaminen epävakaisiin kotiolosuhteisiin johtaa usein kotiutumisen katkeamiseen (Murphy & Fairtlough 2015). Perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävälle työskentelylle on heikot edellytykset, mikäli vanhempi ei kykene tiedostamaan lapsen sijoituksen syitä omassa toiminnassaan, vaan etsii siihen johtaneita syitä muualta, lapsesta tai lastensuojelusta (Balsells ym. 2013).

Farmerin (2014) tutkimuksen mukaan lähes puolta kotiutetuista lapsista laiminlyötiin tai he joutuivat kokemaan henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Puutteellinen vanhemmuus ja vanhemman päihteiden käyttö johtivat usein lasten kaltoinkohteluun. Vanhemman päihdeongelma oli myös usein syynä perheen toistuviin muuttoihin, parisuhteiden jatkuviin muutoksiin sekä heikkoihin kodin olosuhteisiin, mitkä aiheuttivat epävakautta ja turvattomuutta lapsen kotiutumiseen ja johtivat todennäköisemmin kotiutumisen katkeamiseen. (Farmer 2014.) Perheen jälleenyhdistäminen oli epätodennäköisempää, jos lapsi oli huostaanotettu vanhempien hylättyä hänet tai vanhemmilla oli muitakin lapsia sijaishuollossa (López ym. 2013).

Yhteistyön haasteet

Vanhempien on usein haastavaa tehdä yhteistyötä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa. Siihen liittyy sosiaalityöntekijöiden tekemät interventiot ja lapsen sijoitus, mistä voi aiheutua etenkin sijoituksen alkuvaiheessa voimakasta vastakkainasettelua haavoittuvaisten vanhempien ja lakisääteisen vallankäytön välille. (Ankersmit 2016; Alpert & Britner 2009.) Vanhempien sitoutuneisuus perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävään työskentelyyn oli heikompaa, mikäli kodin, lapsen sijaishuoltopaikan ja lastensuojelun toimiston välinen etäisyys oli suuri. Pitkät välimatkat kuormittivat vanhempia, sillä se vaikeutti heidän ja lapsen tapaamisia ja vanhempien osallistuminen lastensuojelun neuvotteluihin vaikeutui. (Alpert & Britner 2009.)

Sijaisperheet eivät välttämättä prosessin alussa ole halukkaita lapsen kotiuttamiseen tähtäävään yhteistyöhön vanhempien kanssa. Syynä tähän nähtiin olevan erityisesti sijaisperheen vahva suojeluvietti ja halu itse hoitaa lasta. Osa sosiaalityöntekijöistä ei motivoinut sijaisperheitä yhteistyöhön,

koska he eivät kokeneet sen olevan perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävän työskentelynsä keskeisenä tavoitteena. (Ankersmit 2016.)

5.3 Perheen jälleenyhdistämistä koskevia kehittämisehdotuksia

Balsells ym. (2017) tuovat kehittämisehdotuksenaan esiin vertaisryhmätoiminnan lisäämisen ja kehittämisen viranomaisilta ja läheisverkostolta saatavan sosiaalisen tuen rinnalle. Vertaisryhmässä vanhemmat saisivat jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan samassa tilanteessa olevien vanhempien kanssa, se tukisi sopeutumista uuteen tilanteeseen voimavaroja vahvistaen. Vertaisryhmästä saatu tuki vastaisi vanhempien henkilökohtaisiin, rakenteellisiin ja vanhemmuuteen tarvittavan tuen tarpeisiin. D'Andrade ja Nguyen (2014) nostavat esiin tarpeen kehittää perheen jälleenyhdistämiseen tähtääviä palveluita siten, että paljon tukea tarvitsevien vanhempien palveluita yhdistettäisiin kokonaisuudeksi, eivätkä palvelut olisi niin eriytettyjä, että palvelun käyttäjien pitää käydä eri paikoissa ja palveluissa kenties useita kertoja viikossa.

Viranomaisten on kehitettävä selkeämpiä toimintatapoja ja käytännön neuvontaa, jotka tukisivat perheiden jälleenyhdistämisen onnistumisia (Farmer & Wijedasa 2013). Myös eri viranomaistoimijoiden välistä yhteistyötä ja yhteistä arviointia perheen jälleenyhdistämisen onnistumiseksi on tarpeen lisätä ja kehittää. Sijaisperheiden roolia tulee vahvistaa perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävässä työskentelyssä ja se pitää huomioida jo sijaisperheiden koulutuksessa, jotta vahvistetaan heidän kykyään jaettuun vanhemmuuteen ja yhteistyöhön syntymäperheiden kanssa. Sijaisperheet ovat keskeisessä roolissa jakamaan hoitovastuuta vanhempien kanssa ja tukemaan heitä, kun aletaan esimerkiksi toteuttamaan pitempiä kotiharjoittelujaksoja lapsen kotiutumista valmisteltaessa. Myös lastensuojelun viranomaisilta edellytetään riittäviä kykyjä ja resursseja lapsen kotiharjoittelujaksojen valvontaan, jotta perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävä työskentely onnistuu. Kaikissa tilanteissa perheyhteyttä ei ole pystytty riittävästi tukemaan, mikä heikentää perheen jälleenyhdistämisen onnistumista, joten sen osalta lastensuojelun toimintakäytännöissä on edelleen kehitettävää. (Murphy & Fairtlough 2015.)

Perheen jälleenyhdistämisen käytäntöjä on selkeytettävä, etenkin kun lasta ollaan kotiuttamassa päihdeongelmaisten vanhempien luo. Vanhemmille on asetettava tietyt edellytykset, jotta lapsi voidaan kotiuttaa. Vanhempien on täytynyt käydä läpi heille suunniteltu päihdehoito ennen lapsen kotiutumista ja päihteettömyyttä seurataan ja kontrolloidaan jo ennen lapsen kotiutumista ja myös sen jäl-

keen. Toimivien käytäntöjen luominen päihdeongelmaisten vanhempien kanssa työskentelyyn ja heidän tilanteensa arvioimiseen on tärkeää, koska tiedetään päihteiden käytön ja siitä johtuvien moninaisten vanhemmuuden puutteiden, myös lapsen hoidon laiminlyönnin ja kaltoinkohtelun, välinen vahva yhteys. (Farmer 2014.) Myös päihdekuntoutusta on kehitettävä ja huomioitava kokonaisvaltaisempi näkökulma perheellisen päihdeongelmaisen hoitoon. Yleensä huomio keskittyy vain päihdeongelmaiseen henkilöön, mutta perhesuhteet on otettava huomioon, jos halutaan saavuttaa pitempikestoista kuntoutumista. (Carlson ym. 2006.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuskatsauksen toteutusta ovat ohjanneet tutkimuskysymykset, joiden avulla on pyritty selvittämään, mitkä tekijät edistävät sijaishuollossa olevan lapsen ja perheen jälleenyhdistämistä ja sen onnistumista, sekä mitä haasteita voidaan todeta perheen jälleenyhdistämiseen liittyvän vuosina 2000–2018 julkaistujen vertaisarvioitujen perheen jälleenyhdistämiseen liittyvien kansainvälisten tutkimusten pohjalta. Vaikka kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä soveltui käytettäväksi tässä tutkimuksessa, noudatti katsauksen tiedonhaku systemaattisen kirjallisuuskatsauksen pääperiaatteita. Aineistohaussa perheen jälleenyhdistämiseen jollain tavoin liittyviä tutkimusartikkeleita karsittiin rajaamalla hakusanojen esiintymistä vaihdellen otsikko-, abstrakti- ja koko artikkelin tasolla. Siten aineistoksi saatiin kohtuullinen määrä tutkimuksia, joista luettiin ensin abstraktit ja lopulta koko artikkelit tarkastellen niitä suhteessa tutkimuskysymyksiin. Lopulliseksi aineistoksi valikoitui 15 englanninkielistä perheen jälleenyhdistämiseen, sen onnistumiseen ja haasteisiin liittyvää tutkimusartikkelia. Tarkastelun ulkopuolelle jätettiin artikkelit, jotka keskittyivät rajattuun etniseen ryhmään tai niiden vertailuun, tutkivat jonkin erityispalvelun tai hoito-ohjelman vaikutuksia, käsittelivät vain sukulaissijoituksia tai pysyvää adoptiota pitkän sijaishuollon tai lapsen yksin/yhdessä perheen kanssa sijoittamista perheen jälleenyhdistämisen vaihtoehtona vertailevat tutkimukset.

Tutkimustulokset osoittavat, että kansainvälisesti tarkasteltuna lastensuojelun perheen jälleenyhdistämiseen liittyy samoja haasteita kaikkialla. Vaikka tämän katsauksen aineistona olleiden tutkimusartikkeleiden tulosten perusteella ei voida tehdä yleispäteviä yleistyksiä osin melko suppeiden tutkimusotosten ja lastensuojelujärjestelmien maakohtaisten erojen vuoksi, on niistä mielestäni havaittavissa selkeä yhteys käytännön työssä esiintyviin perheen jälleenyhdistämiseen vaikuttaviin tekijöihin. Havaintoa tukevat Susanna Hoikkalan ja Hanna Heinosen vuonna 2013 Lastensuojelun Keskusliiton

toimeksiantona perheen jälleenyhdistämisen edellytyksistä ja esteistä laatiman selvityksen tulokset. Tutkimustiedon tarvetta on edelleen monista perheen jälleenyhdistämiseen vaikuttavista tekijöistä, kuten lastensuojelun palvelujen vaikuttavuudesta (D'Andrade & Nguyen 2014), sijaisperheiden lapsille antaman tuen (Murphy & Fairtlough 2015) ja sijaishuoltopaikkojen perheelle tarjoaman tuen ja ohjauksen merkityksestä lapsen kotiutumisen onnistumiseen (Farmer 2014), perheiden kulttuurillisten, etnisten ja uskonnollisten erityistarpeiden huomioimisesta (Murphy & Fairtlough 2015), vanhempien asenteiden ja aktiivisen sitoutumisen sekä lapsi-vanhempi suhteen ylläpitämisen vaikutuksesta perheen jälleenyhdistämiseen (López 2013) ja vanhempien päihdeongelman hoitoon ja kuntoutukseen tarjottavien palveluiden (laitoshoito vs. avopalvelut) vaikuttavuudesta (D'Andrade & Nguyen 2014).

Keskeistä perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävässä työskentelyssä on sen hyvä ennakovalmistelu, suunnitelmallisuus, lapselle ja vanhemmille asetetut selkeät tavoitteet ja edellytykset lapsen kotiutumiseen, perhetilanteen tiivis seuranta ja riittävän vahvan tuen järjestäminen perheelle, tarpeen mukaan moniammatillisessa yhteistyössä. (Farmer & Wijedasa 2013.) Myönteiset ja lapsen turvallisuutta lisäävät muutokset perhetilanteessa sekä vanhempien säännöllinen yhteydenpito lapseen sijoituksen aikana edistivät onnistunutta perheen jälleenyhdistämistä (Murphy & Fairtlough 2015). Vanhempia on tuettava ja jo etukäteen valmisteltava perheen jälleenyhdistämisen mahdollisista haasteista selviämiseen (Balsells ym. 2014). Lasten toistuvien epäonnistuneiden kotiutusyritysten välttämiseksi on kehitettävä toimintakäytänteet, jotka tarjoavat lapselle mahdollisuuden vakaisiin kasvuolosuhteisiin ja pysyviin ihmissuhteisiin. Lapsen edun mukaista ei ole joutua kokemaan jatkuvia muutoksia, pettymyksiä ja jopa kaltoinkohtelua, jos perheen jälleenyhdistäminen on toteutettu perhetilanteen riittämättömän selvityksen ja arvioinnin perusteella. (Murphy & Fairtlough 2015; Farmer 2014.)

Sosiaalityön maisteritason tutkinnon myötä saatu teoriatieto on työntekijän ammatillisuuden perusta. Se antaa vaativan lastensuojelun sosiaalityön edellyttämiä valmiuksia myös onnistuneeseen perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävään työskentelyyn. (Talbot 2008.) Laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) säädetään sosiaalityöntekijänä ja myös sosiaalityöntekijän ammatissa tilapäisesti toimivan kelpoisuusehdot. Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valvira ylläpitää rekisteriä henkilöistä, joille on myönnetty oikeus toimia sosiaalityöntekijän ammatissa laillistettuna ammattihenkilönä. Lastensuojelussa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on oltava laillistettu sosiaalityöntekijä. Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden toimintaa ohjaa ja valvoo valtakunnallisesti Valvira

ja aluehallintovirastot ohjaavat ja valvovat ammattitoimintaa toimialueillaan. (Valvira 2017.) Lastensuojelun sosiaalityön vaativuus huomioiden on asetettu tietty koulutusedellytys, jolloin pystyy työskentelemään laillistettuna, lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä lastensuojelussa ja on myös määritelty seuraamukset virheellisistä menettelytavoista. Lastensuojelutyön haastavuudesta on käyty keskustelua myös perhehoidon maakunnallisen ohjausmallin kehittämistyössä ja pohdittu tarvetta nimenomaan lastensuojeluun keskittyvästä erikoistumiskoulutuksesta, jota käymäni Lanupe-erikoistumiskoulutus mielestäni osaltaan vastaa.

Vastoinikäymisistä, turvattomuudesta ja epäsuotuisista kasvuolosuhteista huolimatta osa lapsista oppii pärjäämään ja selviytyy elämässään hyvin. Tähän tutkimusten mukaan vaikuttaa muun muassa resilienssi, selviytymiskykyisyys. Sosiaalipalveluissa yleisesti, mutta etenkin lastensuojelussa, on oltava ymmärrystä resilienssistä ja hyödynnettävä sitä kehittäviä, sekä voimavarojen tunnistamista ja niiden vahvistamista edistäviä työmenetelmiä ja toimintatapoja. (Thomas ym. 2005, 236; Valkonen & Janhunen 2016, 55–56.) Lastensuojelun sijaishuollossa olleista lapsista ei voida puhua yhtenä homogeenisena ryhmänä, sillä lasten elämänpolut huostaanoton syistä alkaen, sijaishuollon aikana ja sen jälkeen ovat varsin erilaisia. Osa lapsista saa sijaishuollosta tarvitsemansa tuen ja eväät hyvään elämään, osalla on sijaishuollon jälkeen selkeästi ikätovereitaan enemmän haasteita elämässään. (Eronen 2013, 22–25.)

Tutkittua näyttöä perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävien interventioiden vaikuttavuudesta ei juurikaan ole. Vaikka jotkut lyhyet, intensiiviset perheeseen kohdistuneet interventiot ovat osoittautuneet välillä toimiviksi ja nopeuttaneet prosessia ja jälleenyhdistämistä, niiden pitkäaikaisvaikutuksia ongelmien ja lapsen sijoituksen mahdolliseen uusiutumiseen ei ole tutkittu. Mikään yksittäinen palvelu ei moniongelmaisten perheiden kohdalla ole riittävä, vaan tarvitaan kokonaisvaltaisempaa tukea ja monenlaisia palveluita. Jotta perhetilanteissa jotain muutosta saavutettaisiin, on yhdistettävä yksilö-, perhe- ja/tai ryhmälähtöisiä interventiomenetelmiä, esimerkiksi yksilöterapiaa, behavioristista lähestymistapaa, vanhemmuusvalmennusta sekä perheterapiaa. (Dufour & Chamberland 2003, 19–25.)

Lastensuojelutyön vaikuttavuuden arviointia vaikeuttaa asiakkuuksista, tarjotuista tukitoimista ja palveluista sekä toiminnan tuloksista systemaattisesti kerätyn tiedon puute. Tärkeimpiä tiedon tuottajia lastensuojelun työskentelystä ovat lapsi, vanhemmat ja muut läheiset, palveluprosessiin osallistuvat muut toimijat sekä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Rousu 2007, 98–99, 104.) Vanhem-

pien toiminta ja käyttäytyminen vaikuttavat sosiaalityöntekijöiden päätöksenteossa perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävässä työskentelyssä (D'Andrade & Nguyen 2014.) Osa vanhemmista ei kuitenkaan sitoudu, tai edes näe tarvetta muutostyöskentelyyn vastoin ammatillista arviota (Pitkänen 2011, 50), vaikka lapsen sijoituksen syyt heistä lähtöisin olisivatkin. Rousu (2018, 103) toteaa lastensuojelutyön olevan vaikuttavaa silloin, kun se perustuu avoimeen yhteistyöhön ja vuoropuheluun kaikkien lapselle ja nuorelle merkityksellisten ihmisten kanssa. Vanhemmat kokevat joskus avuttomuutta ja epäluuloisuutta lastensuojelun toimintaa kohtaan. Sen vuoksi heidän on välillä vaikeaa ottaa vastaan rakentavastikaan tarjottua tukea omaan kuntoutumiseensa ja tarvittavien muutosten saavuttamiseksi. (Armitage & Walker 2009, 174.)

Lastensuojelun laatusuosituksessa todetaan toimivan yhteistyön edellyttävän sitä, että myös lapsen vanhemmat ovat osallisina (tietoisuus, ymmärrys, osallistuminen) lapsen asioissa tehtävässä viranomaisyhteistyössä (Lavikainen & Ruuskanen 2013, 11). Lastensuojelussa on pyrittävä tarjoamaan tukea ja palveluita oikea-aikaisesti lapsen ja perheen yksilölliset tarpeet huomioiden. Tämä edellyttää huolellista tilannearviota, suunnitelmallista sosiaalityötä, tarjolla olevien palvelujen monipuolisuutta ja saatavuutta sekä toimivaa monialaista yhteistyötä. Vanhempien osallisuutta ja heidän näkemyksiään kuvataan vähän perheen jälleenyhdistämisestä käytävässä keskustelussa ja siitä tehdyissä tutkimuksissa (Stephens ym. 2017), vaikka he ovat keskeisiä kokemusasiantuntijoita jälleenyhdistämiseen tähtäävän työskentelyn, suunnittelun, toteutuksen ja seurannan aikaisten tukitoimien ja palveluiden kehittämisessä. Asiakaskokemusten kerääminen on keskeinen osa osallisuutta (Kananen & Ruuskanen 2018, 42) ja niiden hyödyntäminen tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa toimivien käytänteiden luomiseen.

7 POHDINTA

Haasteena perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävässä työskentelyssä ovat perheiden yksilölliset tilanteet sekä niiden monimuotoisiin ongelmiin ja tuen tarpeisiin vastaavien palveluiden järjestäminen. Niin lapselle kuin vanhemmillekin pitäisi pystyä tarjoamaan juuri heidän tarvitsemansa tuki ja palvelut, jotta luotaisiin mahdollisimman hyvät edellytykset perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävässä työskentelyyn ja sen onnistumiselle. Lapsen tarvitsemat palvelut järjestyvät yleensä paremmin, vaikkakin suuria puutteita on todettu olevan esimerkiksi oikea-aikaisen ja muotoisen psykiatrisen hoidon ja eri-

tysisopetuksen järjestymisessä (ks. Eronen 2013). Koska lastensuojelusta puuttuvat systemaattiset vaikutusten arvioinnit, on haastavaa tietää, miten ja mitkä järjestetyt palvelut tai menetelmälliset työskentelytavat saavat aikaan myönteistä muutosta ja hyödyttävät perheitä (Kananoja & Ruuskanen 2018, 38).

Yksi merkittävä tekijä lasten huostaottojen taustalla on vanhempien päihdeongelma ja siitä aiheutuvat lapsen hoidon laiminlyönnit ja lapsen kaltoinkohtelu. Suomalaista palvelujärjestelmää on päihdehoidon osalta kritisoitu epätasa-arvoisista ja riittämättömistä palveluista. Kritiikkiä on kohdistettu myös palveluiden hajanaisuuteen, asiakkaan vähäiseen osallisuuteen ja heikkoihin mahdollisuuksiin osallistua oman hoidon suunnitteluun, toteutukseen sekä arviointiin. Aikuisille suunnatuissa palveluissa, erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluissa, ei riittävästi pystytä huomioimaan lapsen tuen ja suojelun tarvetta tai arvioimaan vanhemman kykyä huolehtia lapsesta hänen hakiessaan apua omaan ongelmaansa. (Kanste ym. 2014, 30–31.) Kehittämisen tarvetta on siten muuallakin palvelujärjestelmässä lastensuojelun toimintakäytäntöjen lisäksi.

Mikäli vanhemmille pystytään tarjoamaan riittävää tukea koko lapsen sijaishuolto-prosessin ajan, voivat edellytykset lastensuojelulain 4 §:n mukaiseen tavoitteeseen perheen jälleenyhdistämisestä toteutua nopeammin. Siten lapsen sijaishuollon kesto lyhenisi ja kotiinpaluu mahdollistuisi varhaisemmassa vaiheessa, kuin vanhempien jäädessä vaille omaan kuntoutumiseensa, vanhemmuuteensa tai lapsen syntymäkodin elinolosuhteiden parantamiseen tarvitsemaa tukea. Vanhemmat tarvitsevat riittävää tukea myös silloin, kun edellytyksiä perheen jälleenyhdistämiselle ei ole, jotta he voivat mahdollisuuksiensa mukaan olla osallisina lapsensa elämässä. Lastensuojelussa ja jo peruspalveluissa tukitoimet ja palvelut olisi järjestettävä aina tarvelähtöisesti, eikä järjestelmälähtöisesti (Kananoja & Ruuskanen 2018, 8). Valitettavaa myös on, mikäli perheen jälleenyhdistämisen onnistumista edistävät, lasten ja vanhempien tarvitsemat palvelut ja tukitoimet eivät järjesty niiden kalliiden kustannusten tai määrärahojen puutteen vuoksi.

Lastensuojelun sosiaalityötä tehdään tällä hetkellä monien muutosten keskellä. Meneillään olevat maakunta- ja sote-uudistukset tuovat muutoksia palveluiden järjestämiseen, myös lastensuojeluun, sisältäen niin rakenteelliseen kuin toiminnan sisältöön ja sen uudistamiseen liittyvät ulottuvuudet. Omiksi kehittämisalueikseen lasten ja perheiden palveluissa jäsentyvät tehtävien vaativuuden perusteella perustaso ja erityistaso, johon lastensuojelu kuuluu. Hallituksen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) luo uudenlaisen palvelukokonaisuuden ja -kulttuurin myös lastensuojeluun,

jonka keskeisinä toimintaedellytyksinä ovat peruspalveluiden riittävyys ja toimivuus sekä verkostoituva monialainen yhteistyö. Lastensuojelun systeemistä toimintamallia on pilotoitu laajalti ympäri Suomea ja sitä pidetään merkittävimpanä meneillään olevana valtakunnallisena muutoksena lastensuojelun työkäytännöissä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuormittuneisuuden vuoksi on esitetty muun muassa asiakasmäärien mitoituksen kirjaamista lainsäädäntöön sekä työntekijöiden lastensuojelutyöhön sitoutumista lisäävien rakenteellisten tekijöiden tarkastelua. (Kananaja & Ruuskanen 2018.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden riittävä resursointi, ja sen myötä kohtuulliset asiakasmäärät sekä työn vaativuuteen, vastuullisuuteen ja koulutusedellytyksiin suhteutettu palkkaus ovat tekijöitä, joihin tarvitaan muutosta sitoutuneiden, osaavien työntekijöiden saamiseksi (kts. esim. Puumalainen 2018).

Vaikka perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävän työskentelyn pitäisi alkaa heti sijoituksen käynnistyttyä (Balsells ym. 2014), niin tämä ei aina ole käytännössä mahdollista, eikä lapsen edun mukaista. Lähtökohtana perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävään työskentelyyn ovat lapsen sijoitukseen johtaneet syyt ja niiden väistyminen. Mikäli vakavat puutteet vanhemmuudessa ja vahingolliset kodin olosuhteet ovat olleet myötävaikuttamassa esimerkiksi lapsen kiintymyssuhdehäiriön syntyyn, ei mahdollisuutta perheen jälleenyhdistämiseen ole ennen pitkäkestoista lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteen rakentamiseen ja vahvistamiseen tähtäävää psykiatrisen hoitotahon työskentelyä. Kaikilla vanhemmilla ei tällaiseen intensiiviseen, pitkäkestoiseen työskentelyyn ole riittävästi voimavaroja, eikä toisinaan valitettavasti edes halua.

Käytännön työ lastensuojelussa huostaanotettujen lasten, heidän perheidensä ja muun verkoston kanssa on osoittanut, että etenkin lapsen sijoituksen aloitusvaiheen suunnitelmalliseen työskentelyyn olisi kehitettävä toimintamalli, jolla pyritäisiin luomaan mahdollisimman hyvät lähtökohdat sijaishuollon aikaiselle työskentelylle, tavoitteiden toteutumiselle sekä eri tahojen väliselle toimivalle yhteistyölle ja vastuun jaolle. Siten tulisi heti lapsen huostaanottovaiheessa huomioitua velvoite perheen jälleenyhdistämisestä ja luotaisiin parhaat edellytykset sen onnistumiseen tähtäävään työskentelyyn.

Toivon, että tutkimukseni tuloksena syntynyttä kirjallisuuskatsausta voidaan hyödyntää käytännön asiakastyössä lastensuojelun sijaishuollossa. Kirjallisuuskatsaukseen koottu tutkimustieto tuo näkyväksi onnistumisen edellytyksiä sijaishuollossa olevan lapsen ja perheen jälleenyhdistämiseksi sekä siihen liittyviä haasteita. Tutkimuskatsaus tarjoaa myös tietoa lastensuojelun sijaishuollon työskente-

lyn jatkuvaan kehittämistarpeeseen. Edelleen kehittämisen tueksi tarvitaan laaja-alaista ja systemaattista tutkimusta sekä siihen yhdistettävää käytäntötietoa, siten havaitaan todelliset tiedontarpeet ja kehittämisen avainalueet (ks. myös Känkänen & Pösö 2008, 567).

Yhteistyötaho, Pesäpuu ry voi jakaa tutkimuksen tuotteena laadittua kirjallisuuskatsausta ja siitä mahdollisesti julkaistavaa tiivistelmää yhteistyötahoilleen, muun muassa Pelastakaa Lapset ry, Perhehoitokumppanit Suomessa Oy, Perhehoitoliitto ry, SOS-lapsikyläsäätiö ja Suomen Kasvatus- ja perheneuvonta/VOIKUKKIA-toiminta. Pesäpuu ry voi lisäksi hyödyntää tutkimuskatsauksen tuloksia kehittämistyössään #Munperheet-hankkeen tavoitteen mukaisesti suunnitelmalliseen työmalliin perheen jälleenyhdistämiseen.

LÄHTEET

*Alpert Lily & Britner Preston 2009. Measuring parent engagement in foster care. *Social Work Research* 33 (3), 135–145.

*Ankersmit Leon 2016. The reunification partnership: Engaging birth parents and foster carers as collaborators in restoration casework. *Australian Social Work* 69 (2), 273–282.

Araneva Mirjam 2016. Lapsen suojele. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum Pro.

Armitage Mary & Walker Steve 2009. Approaching Someone for Help. Teoksessa Hedy Cleaver, Pat Cawson, Sarah Gorin & Steve Walker (toim.) *Safeguarding Children. A Shared Responsibility*. UK: Wiley-Blackwell, 157–178.

Arnkil Tom Erik & Heino Tarja 2014. Pirulliset ongelmat opettavat. Teoksessa Riitta Haverinen, Marjo Kuronen & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 283–300.

*Balsells Maria, Pastor Crescencia, Cruz Molina, Fuentes-Pelaez Nuria & Vázquez Noelia 2017. Understanding social support in reunification: The views of foster children, birth families and social workers. *British Journal of Social Work* 47, 812–827.

*Balsells Maria, Pastor Crescencia, Amorós Pere, Mateos Ainoa, Ponce Carmen & Navajas Alicia 2014. Child welfare and successful reunification through the socio-educative process: Training needs among biological families in Spain. *Social Sciences* 3, 809–826.

*Balsells Maria, Pastor, Crescencia, Molina Maria, Fuentes-Peláez Nuria, Vaquero Eduard & Mundet Anna 2013. Child welfare and successful reunification: Understanding of the family difficulties during the socio-educative process. *Revista de cercetare si interventie sociala* 42, 228–247.

*Carlson Bonnie, Matto Holly, Smith Carolyn & Eversman Michael 2006. A pilot study of reunification following drug abuse treatment: Recovering the mother role. *Journal of Drug Issues* 36 (4), 877–902.

*D'Andrade Amy & Nguyen Huong 2014. The relationship between use of specific services, parental problems and reunification with children placed in foster care. *Journal of Public Child Welfare* 8 (51), 51–69.

Dufour Sarah & Chamberlain Claire 2003. *The Effectiveness of Child Welfare Interventions: A Systematic Review*. Centre of Excellence for Child Welfare: Montreal, QC.

Eronen Tuija 2013. Viisi vuotta huostaanotosta. Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Raportti 4/2013. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Esposito Tonino, Trocmé Nico, Chabot Martin, Collin-Vézina Delphine, Shlonsky Aron & Sinha Vandna 2014. Family reunification for placed children in Quebec, Canada: A longitudinal study. *Children and Youth Services Review* 44, 278–287.

*Farmer Elaine 2014. Improving reunification practice: Pathways home, progress and outcomes for children returning from care to their parents. *British Journal of Social Work* 44, 348–366.

*Farmer Elaine & Wijedasa Dinithi 2013. The reunification of looked after children with their parents: What contributes to return stability? *British Journal of Social Work* 43, 1611–1629.

Heino, Tarja 2009. Selvitys lastensuojelun tietopohjan tilasta. Teoksessa Tarja Heino (toim.) *Eriytyinen lapsuus - erityinen yhteiskunnallinen vastuu. Mitä lastensuojelusta tiedetään ja mitä päätöksentekijän pitäisi siitä tietää?* Taustamateriaalia sektoritutkimuksen neuvottelukunnalle. Stakes, THL, 98–114. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77377/THL_selvitys1.pdf?sequence=1 [Luettu 3.9.2018]

Hiitola Johanna & Heinonen Hanna 2009. Huostaanotto ja oikeudellinen päätöksenteko. Hallinto-oikeuksien ratkaisut huostaanottoasioissa 2008. Raportti 46/2009. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

Hoikkala Susanna & Heinonen Hanna 2013. Samalla puolella? Näkökulmia perheiden jälleenyhdistämiseen lastensuojelussa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. http://www.lskl.fi/files/1990/Samalla_puolella_Nakokulmia_perheiden_jalleenyhdistamiseen_lastensuojelussa.pdf [Luettu 8.9.2018]

Kananoja Aulikki & Ruuskanen Kristiina 2018. Selvityshenkilön ehdotus lastensuojelun laatua parantavaksi tiekartaksi. Väliraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja ja muistioita 31/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Kananoja Aulikki, Lavikainen Marjo & Oranen Mikko 2013. Toimiva lastensuojelu -selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki: STM.

Kangasniemi Mari, Utriainen Kati, Ahonen Sanna-Mari, Pietilä Anna-Maija, Jääskeläinen Pasi & Liikanen Eeva 2013. Kuvailtava kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenneettöön tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291–301.

Kanste Outi, Halme Nina, Kuussaari Kristiina, Partanen Airi, Tenkanen Tuomas, Pitkänen Tuuli, Kaskela Teemu & Perälä Marja-Leena 2014. Päihdepalvelut sekä lasten ottaminen huomioon ja yhteistoiminnan ohjaus päihdepalveluissa. Teoksessa Marja-Leena Perälä, Outi Kanste, Nina Halme, Tuuli Pitkänen, Kristiina Kuussaari, Airi Partanen & Sirpa Nykänen (toim.) *Vanhempi päihdepalveluissa-tuki, osallisuus ja yhteistoiminta*. Raportti 21/2014. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos, 26–34.

Kemppainen Senja & Muuronen Kaisu 2009. Lastensuojelun Keskusliiton jäsenjärjestöissä tehdyn lastensuojelun tutkimus- ja kehittämistoiminnan kartoitus. Teoksessa Tarja Heino (toim.) *Eriytyinen lapsuus - erityinen yhteiskunnallinen vastuu. Mitä lastensuojelusta tiedetään ja mitä päätöksentekijän pitäisi siitä tietää?* Taustamateriaalia sektoritutkimuksen neuvottelukunnalle. Stakes, THL, 57–58. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77377/THL_selvitys1.pdf?sequence=1 [Luettu 30.8.2018]

Kuokka Pauliina & Pösö Tarja 2016. Huostaanotot hallinto-oikeudessa: Päätöksentekijät arvioivat vanhempien ja lasten osallisuutta. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 52–71.

Kuoppala Tuula & Säkkinen Salla 2018. Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti 17/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Känkänen Päivi & Pösö Tarja 2008. Lastensuojelulaitokset Euroopassa – tieto ja näyttö keskiössä? *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (5), 563–568.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011

Lastensuojelun käsikirja 2015. Perhehoito. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyopro- sessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito> [Luettu 12.9.2018]

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelu 2012. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastus- kertomus 6/2012. Helsinki: Edita. http://www.e-julkaisu.fi/vtv/lastensuojelu/pdf/6_2012_lastensuo- jelu_netti.pdf [Luettu 28.8.2018]

Lavikainen Marjo & Ruuskanen Kristiina 2013. Lastensuojelun laatusuositus. Työryhmän esitys. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita 2013:20. Helsinki: STM.

*López Mónica, Del Valle Jorge, Montserrat Carme & Bravo Amaia 2013. Factors associated with family reunification for children in foster care. *Child & Family Social Work* 18, 226–236.

*Minkhorst Floor, Witteman Cilia, Koopmans A. Carien, Lohman Nickie & Knorth Erik 2016. Decision making in Dutch child welfare: Child's wishes about reunification after out-of-home place- ment. *British Journal of Social Work* 46, 169–185.

*Murphy Eleanor & Fairtlough Anna 2015. The successful reunification of abused and neglected looked after children with their families: A case-file audit. *British Journal of Social Work* 45, 2261–2280.

*Nesmith Ande 2015. Factors influencing the regularity of parental visits with children in foster care. *Child and Adolescent Social Work Journal* 32, 219–228.

Oikeusministeriö 2013. 8 -vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat. Oikeusministeriön jul- kaisu 32/2013. Selvityksiä ja ohjeita. Helsinki: Oikeusministeriö. http://www.oikeusministe- rio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1370865930372/Files/8-vuotiaan_lapsen_kuolemaan_johta- neet_tapahtumat.pdf [Luettu 18.8.2018]

Perhehoitolaki 263/2015

Pitkänen Miia 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja nro 26. Socca -Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskes- kus.

- Puumalainen Mikko 2018. Tarkastukset kertoivat karusta arjesta: rakenteelliset ongelmat lastensuojelun uhkana. Apulaisoikeuskanslerin tiedote. <https://www.okv.fi/fi/tiedotteet-ja-puheenvuorot/491/tarkastukset-kertoivat-karusta-arjesta-rakenteelliset-ongelmat-lastensuojelun-uhkana/> [Luettu 21.10.2018]
- Pösö Tarja 2016. Johdanto. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 7–32.
- Pösö Tarja 2015. Adoptio ja perhehoito. Teoksessa Jari Sinkkonen & Kaisa Tervonen-Arnkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 16–22.
- Rousu Sirkka 2018. Uusi lastensuojelu kehittyy monien kulttuurien ristipaineessa. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja. http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/TK/Julkaisut/pdf/2018_Rousu_uusi_lastensuojelu_kehittyy_monien_kulttuurien_riistipaineissa_AATOS.pdf [Luettu 11.9.2018]
- Rousu Sirkka 2007. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa – Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67786/978-951-44-7174-2.pdf?sequence=1> [Luettu 6.9.2018]
- Räty Tapio 2012. Lastensuojelulaki - käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.
- Salminen Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
- *Stephens Tricia, Parchment Tyrone, Gopalan Geetha, Burton Geraldine, Ortiz Aida, Brantley Taishawn, Martinez Selestina & McKay Mary 2017. Assessing the needs of reunified families from foster care: A parent perspective. *Child Welfare* 94 (6), 9–37.
- Suomen perustuslaki 731/1999
- *Talbot Elizabeth 2008. Successful family reunification: Looking at the decision-making process. *Social Work & Christianity* 35 (1), 48–72.
- Thomas, M., Chenot David & Reifel Barbara 2005. A resilience-based model of reunification and reentry: Implications for out-of-home care services. *Families in Society* 86 (2), 235–243.
- Taskinen Sirpa & Törrönen Maritta 2004. Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa J.P. Roos (toim.) Huostaanottokirja. Turku: Design Nurmisaari, 12–19.
- Valkonen Leena & Janhunen Tarja 2016. Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi. Katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010–2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 45/2016. Helsinki: THL.

Valvira 2017. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. <https://www.valvira.fi/sosiaali-huolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet/sosiaalihuollon-tehtavissa-toimiminen>, <https://www.valvira.fi/-/sosiaalihuollon-tehtavissa-toimimisen-ehdoja-koskevaa-verkkosisaltoa-tarkennettu> [Luettu 30.9.2018]

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991

LIITE 2 Aineistohaun kuvaus

Kirjallisuuskatsauksen aineistohaut on tehty Ebsco ja ProQuest – tietokannoista. Ne ovat monitieteisiä tietokantoja, joista tässä katsauksessa hyödynnettiin:

Ebsco: SocINDEX with Full Text, Academic Search Premier, ERIC.

ProQuest: Social Science Database.

Rajaukset:

- PDF-full text
- tieteellinen, vertaisarvioitu artikkeli
- kieli englanti
- aikarajaus vuodet 2000-2018

Ebsco:

Haku: TX ”social work” AND TX ”child protection” AND TX ”foster care ” AND TI ”reunification”, N= 21, tuloksesta on poistettu kaksoiskappaleet. Muut hakusanat määriteltiin haettavaksi kokotekstistä, ”reunification” otsikkotasolla.

Aineistoon valikoitui 9 artikkelia.

ProQuest:

Haku: ”social work” AND ”child protection” AND ”foster care ” AND ”reunification”, N= 183.

Muokattu hakua siten, että ”foster care” ja ”reunification” in Abstract, N= 11.

Aineistoon valikoitui 4 artikkelia.

Tehty vielä haku ”social work” AND ”child protection” AND ”foster care ” AND ”reunification”, jossa ”reunification” otsikkotasolla ”in title”, N= 7, joista 2 uutta aineistoksi soveltuvaa artikkelia.

Abstraktin ja koko tekstin tarkastelun perusteella aineistoksi valikoitui yhteensä 15 artikkelia (Ebsco 9, Proquest 6).

LIITE 2 Taulukko tutkimuskatsauksen aineistona olevista artikkeleista

Tutkimusartikkeli	Tutkimuksen aihe	Tutkimusmenetelmä	Keskeiset tulokset
Alpert, L. & Britner, P. 2009 Measuring parent engagement in foster care (USA)	Selvittää vanhemman ja työntekijän yhteistyösuhdetta, joka tukisi vanhempien sitoutumista palveluihin ja siten edistäisi perheen jälleenyhdistämistä. Mittaa uudella tavoin vanhempien sitoutumista perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävään työskentelyyn ja tuottaa tietoa toimiville viranomaisille	Määrällinen kyselytutkimus (N=46 vanhempaa)	Vanhempien sitoutuminen työskentelyyn oli merkittävästi heikompaa liittyen vanhemman kodin ja lastensuojelun toimiston ja lapsen sijaishuoltopaikan väliseen etäisyyteen. Yhteistyötä heikensi myös se, mitä pitempään vanhempi oli työskennellyt pitkäaikaisen sosiaalityöntekijänsä kanssa, mikä saattoi johtua perheen monimuotoisista vaikeuksista ja niiden edellyttämästä pitkästä asiakkuudesta.
Ankersmit, L. 2016 The reunification partnership: Engaging birth parents and foster carers as collaborators in restoration casework. (Australia)	Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä selvitettiin heidän havaintojaan, näkemyksiään ja kokemuksiaan vanhempien ja sijaisperheiden välisestä yhteistyöstä perheen jälleenyhdistämisen aikana	Laadullinen, tulkitseva tutkimus, kuuden sosiaalityöntekijän puolistrukturoidut syvähaastattelut	Sosiaalityöntekijät kuvasivat vanhempien ja sijaisperheiden välistä yhteistyötä edistävänä tekijöinä luottamuksen, motivaation osallistua ja tehdä yhteistyötä, yhteistyötahojen tuntemisen, tietoisuuden jälleenyhdistämisen prosessista ja yhteistyön tavoitteista, sekä asioista yhdessä sopimisen. Sosiaalityöntekijät voivat työskentelyssään luoda niitä edellytyksiä, jotka a) tukevat vanhempien ja sijaisperheiden välistä yhteistyötä ja b) ratkaisevat yhteistyön esteitä perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen mukaisesti.
Balsells, M., Pastor, C., Molina, C., Fuentes-Pelaez, N. & Vázquez, N. 2017 Understanding social support in reunification: The views of foster children, birth families and social workers. (Espanja)	Tutkimuksen kohteena on kuvata perheiden tarvitsemaa sosiaalista tukea lapsen kotiinpaluun aikana, jotta onnistuneesti palautetaan positiivinen perhedy namiikka, toiminta ja rutinit.	Kuvaileva ja selittävä laadullinen tutkimus, puolistrukturoidut haastattelut, fokusryhmät (N= 135; 42 vanhempaa, 63 lastensuojelun työntekijää ja 30 lasta/nuorta)	Tulokset osoittavat lastensuojelujärjestelmän ja sosiaalipalveluiden tuen merkityksen perheen jälleenyhdistymisen onnistumiselle. Tulokset paljastavat myös epävirallisten tukiverkoston tuen riittämättömyyden. Sosiaalityöntekijät nähdään keskeisessä roolissa perheen jälleenyhdistämisen jälkeisen tuen järjestämisessä; vanhemmuuden erityisissä tar-

			peissa, vanhempien henkilökohtaisissa haasteissa sekä perheyhteyden vakauttamisessa.
<p>Balsells, M., Pastor, C., Amorós, P., Mateos, A., Ponce, C. & Navajas, A. 2014 Child welfare and successful reunification through the socio-educative process: Training needs among biological families in Spain. (Espanja)</p>	<p>Tutkia erityisiä ohjauksen tarpeita perheen jälleenyhdistämisessä siirtymävaiheen aikana, kun lapsen kotiinpaluuta valmistellaan.</p>	<p>Laadullinen tutkimus; fokusryhmät ja puolistrukturoidut haastattelut (N=135; 63 lastensuojelun sosiaalityöntekijää, 42 vanhempaa ja 30 lasta)</p>	<p>Tulokset osoittavat kolme erityistä ohjauksen tarvetta: a) ymmärrys jälleenyhdistämisen perusteille ja prosessin vaiheille, b) voimaantumisstrategiat ja c) sosiaalinen tuki</p>
<p>Balsells, M., Pastor, C., Molina, M., Fuentes-Peláez, N., Vaquero, E. & Mundet, A. 2013 Child welfare and successful reunification: Understanding of the family difficulties during the socio-educative process (Espanja)</p>	<p>Saada ymmärrystä sosio-educatiivisen prosessin myötä niistä vaikeuksista, joita perheet kokevat jälleenyhdistämisessä</p>	<p>Laadullinen tutkimus; 13 fokusryhmää ja 20 haastattelua (N=135; 63 lastensuojelun sosiaalityöntekijää, 42 vanhempaa ja 30 lasta)</p>	<p>Ymmärrys perheiden haasteista on olennaista perheen jälleenyhdistämisprosessissa. Ymmärrys lisääntyy asteittain prosessin aikana ja siihen liittyy erilaisia näkökulmia: tietoisuus lapsen sijoituksen syistä, ymmärrys perheen jälleenyhdistämisprosessista ja sen perusteista, tietoisuus tehdyistä muutoksista ja prosessin edistymisestä. Sosio-educatiivisella työskentelyllä voidaan lisätä kaikkien perheenjäsenten ymmärrystä lapsen tarpeiden, vanhemmuuden ja perhekontekstin muutoksista. Lapsilla pitäisi olla aktiivisempi ja osallistuvampi rooli prosessissa.</p>
<p>Carlson, B., Matto, H., Smith, C. & Eversman, M. 2006 A pilot study of reunification following drug abuse treatment: Recovering the mother role (USA)</p>	<p>Tutkimuksessa kuvataan huumausaineiden käytöstä kuntoutuvien, lapsensa sijaishuollosta kotiin saaneiden äitien kokemuksia perheen jälleenyhdistämisestä.</p>	<p>Laadullinen tutkimus, 6 äidin ja 11 päihde- ja sosiaalityöntekijän haastattelut</p>	<p>Tulosten mukaan äidit kokivat voimakkaita tunnereaktioita lapsen sijoituksen vuoksi, mikä voi motivoida kuntoutumista, mutta aiheuttaa myös stressiä ja retkahduksia. Monet tukitoimet nähtiin tarpeelliseksi päihdekuntoutuksen lisäksi, kuten neuvonta, lastenhoito, taloudellinen tuki sekä vanhemmuuden tukeminen. Äidit kokivat haasteita vanhemmuudessaan,</p>

			kuten tehokkaan rajojen asettamisen lapsille. Esimerkiksi leimautuminen lastensuojelujärjestelmässä nimettiin haasteena jälleenyhdistämisen onnistumiselle.
D'Andrade, A. & Nguyen, H. 2014 The relationship between use of specific services, parental problems and reunification with children placed in foster care (USA)	Tutkia vanhempien erityispalveluiden käytön vaikutusta perheen jälleenyhdistämiseen	Määrällinen, havainnoiva retrospektiivinen pitkittäistutkimus lastensuojelun asiakirja-aineistosta (N=145 lasta), seuranta-aika 3 vuotta.	Tulokset viittaavat siihen, että vanhempien erityispalveluiden käytön lisäksi osallistuminen tai myöntövyisyys vanhempien ryhmiin ja neuvontapalveluihin lisäsivät perheen jälleenyhdistämisen todennäköisyyttä. Vanhempien myöntövyys tarpeenmukaisten palveluiden käyttöön on tärkeää ja sen vuoksi pitää huomioida niitä vanhemman tai palvelun ominaisuuksia, jotka voivat vaikuttaa siihen. On tunnistettava ne palveluiden tuottamisen tavat, jotka lisäisivät niiden saatavuutta ja käyttöä perheen jälleenyhdistämisen erityislaatuissa kontekstissa.
Farmer, E. 2014 Improving reunification practice: Pathways home, progress and outcomes for children returning from care to their parents. (Iso-Britannia)	Tutkimusartikkeli käsittelee sijaishuollossa olleiden lasten kotiutumista vanhempien luo ja sen jälkeistä kahden vuoden seuranta. Tutkimuskohteena ovat perheen jälleenyhdistämiseen johtaneet syyt, kuinka hyvin lapsia ja vanhempia siihen valmisteltiin ja tuettiin, lasten kehitys ja seuranta sekä mitkä tekijät auttoivat kotiutumisen onnistumista	Pitkäaikais mixed method – tutkimus, seuranta-aika 2 vuotta. Lasten asiakasasiakirja-aineiston (N=180) tilastolliset analyysit (SPSS) sekä lasten (N=19), vanhempien (N=34), sosiaalityöntekijöiden ja tiimivastaavien (N=22) puolistrukturoidut haastattelut (yhteensä N=75)	Etukäteisvalmistelu, sopivat palvelut, tarkoituksenmukainen sosiaalityön työskentely ja sijaishuollon toimijoiden tuki vakauttavat lapsen kotiutumista. Monien kotiutettujen lasten vanhempien päihitteiden käyttö jatkui lasten kotiutuksen jälkeenkin ja aiheutti lasten kaltoinkohtelua, minkä vuoksi melkein puolet lapsista palautui sijaishuoltoon.
Farmer, E. & Wijedasa, D. 2013 The reunification of looked after children with their parents: What contributes to return stability? (Iso-Britannia)	Tutkia niitä tekijöitä, jotka liitettiin perheen jälleenyhdistämisen onnistumiseen tai epäonnistumiseen kahden vuoden seurantajakson aikana	Mixed method – tutkimus. Seurantatutkimus (N=180 lasta), seuranta-aika 2 vuotta. Tilastolliset asiakasasiakirja-aineiston analyysit logistista regressiota käyttäen, lisäksi lasten, vanhempien, sosiaalityöntekijöiden ja tiimivastaavien syvähaastattelut (N=75)	Perheiden jälleenyhdistämistä vakauttavina tekijöinä ilmenivät lapsen sijoituksen jälkeen tapahtunut muutos perhekokoonpanossa, sijaishuolto paikan tuki kotiutumiseen, hyvä ennakkovalmistelu ja tuki jälleenyhdistämisen aikana, vanhempien hoitomotivaatio ja muiden vi-

			ranomaistahojen osallistuminen lapsen tilanteen seurantaan. Lapsen aiempi fyysinen pahoinpitely ja aiemmat epäonnistuneet kotiutumisyriytykset liitettiin jälleenyhdistämisen katkeamisiin.
López, M., Del Valle J., Montserrat, C. & Bravo, A. 2013 Factors associated with family reunification for children in foster care (Espanja)	Perhehoidon jälleenyhdistämisen prosessien (sukulaissijoitukset ja ei-sukulaissijoitukset), sekä niihin vaikuttavien muuttujien analysointi	Lastensuojelun ja sijaishuollon asiakasasiakirjat (N=305) ja asiakastapausten vastuusosiaalityöntekijöiden haastattelut	Vain viidesosa lapsista palautui syntymäperheeseen sijaishuollon jälkeen ja ei-sukulaissijoituksessa olleiden osalta se oli epätodennäköisempää. Tutkimuksessa löytyi seitsemän perheen jälleenyhdistämiseen vaikuttavaa tekijää: lapsen ikä, sukulaissijoituksen aikainen yhteistyö perheen kanssa, vanhempien huumeriippuvuus sekä alkoholismista johtuva lapsen laiminlyönti, vierailujen vapaaehtoinen järjestely sijaishuollon aikana, lyhytaikaisen sijoituksen aikainen yhteistyö perheen kanssa ja vanhemman vankeusrangaistus.
Minkhorst, F., Witteman, C., Koopmans, A, Lohman, N. & Knorth, E. 2016 Decision making in Dutch child welfare: Child's wishes about reunification after out-of-home placement (Hollanti)	Selvittää, ottavatko sosiaalityöntekijät lapsen mielipiteen huomioon suosituksissaan perheen jälleenyhdistämiseksi	Aineisto kerättiin 120 lastensuojelun sosiaalityöntekijältä ja 120 opiskelijalta, jotka lukivat kuvauksen sijaishuollossa olevasta lapsesta ja täyttivät kyselyn suosituksestaan perheen jälleenyhdistämiseksi	Tulosten mukaan lasten mielipiteillä ja suosituksilla oli heikko, mutta merkittävä yhteys. Ne osallistujat, jotka mainitsivat lapsen mielipiteen antamansa suosituksen perusteluissa, ottivat sen huomioon. Niissä suosituksissa, joissa lapsen mielipidettä ei mainittu, ei sitä huomioitu. Lasten osallisuutta päätöksentekoon heidän omissa asioissaan pitäisi lisätä huomioimalla heidän toiveensa. Lasten tietoisuuden parantaminen vaikuttamismahdollisuuksista omiin asioihinsa ja heidän aktiivisen osallistumisensa tukeminen voisivat lisätä motivaatiota, halua yhteistyöhön ja uskoa omaan tulevaisuuteen.
Murphy, E. & Fairtlough, A.	Tutkia lasten asiakastiedoista onnistuneen perheen jälleenyhdistämisen	Kvantitatiivinen tapaustutkimus lastensuojelun asiakasasiakirjoista (N=43)	Tutkimuksen mukaan tyypillisiä tekijöitä onnistuneeseen

<p>2015 The successful reunification of abused and neglected looked after children with their families: A case-file audit (Iso-Britannia)</p>	<p>tunnusmerkkejä ja miten sosiaalityön käytännöt sitä edistivät. Selvittää, miten arvioinnista päätöksentosta ja suunnittelusta käyvät ilmi tarjottavat palvelut ja seurannan muodot ja millaiset seuraukset niillä on kotiutetuille lapsille.</p>		<p>perheen jälleenyhdistämiseen olivat lapsen nuori ikä, lyhytaikainen sijoitus ja tasapainoinen sijoituskokemus ja säännöllinen yhteydenpito perheeseen ennen kotiutumista. Vaikka arviointi ja suunnittelu ennen lapsen kotiutumista olivat puutteellisia, tarjottiin palveluita hyvin ja ne tukivat lapsen kotiutumista.</p>
<p>Nesmith, A. 2015 Factors influencing the regularity of parental visits with children in foster care (USA)</p>	<p>Tutkia kolmen tekijän vaikutusta vanhempien vierailuihin sijoitettujen lastensa luokse; sosiaalityöntekijän pyrkimyksiä sitouttaa vanhempia vierailuihin, onko tapaamisen valvoja sosiaalityöntekijä vai sijaisvanhempi ja mikä vaikutus on sukulais- tai ei-sukulaissijoituksella vierailujen säännöllisyyteen</p>	<p>Mixed-method-tutkimus, määrällinen aineisto (N=75) sijaishuollossa olevan lapsen asiakasasiakirjat, laadullisena aineistona sosiaalityöntekijöistä, sukulais- ja ei-sukulaissijaisvanhemmista (N=15) kootut fokusryhmähaastattelut</p>	<p>Sosiaalityöntekijän yrityksillä sitouttaa vanhempia lasten tapaamisiin oli merkittävä vaikutus niiden säännölliseen toteutumiseen. Sukulais- ja ei-sukulaissijaisvanhempien ja sosiaalityöntekijöiden fokusryhmä-keskusteluista ilmeni selkeyden ja yhteisymmärryksen puute siitä, mikä taho vastaa vanhempien sitouttamisesta lasten tapaamisiin.</p>
<p>Stephens, T., Parchment, T., Gopalan, G., Burton, G., Ortiz, A., Brantley, T., Martinez, S. & McKay, M. 2017 Assessing the needs of reunified families from foster care: A parent perspective (USA)</p>	<p>Tutkia vanhemman näkökulmasta tuen tarpeita perheen jälleenyhdistämisen jälkeen</p>	<p>Laadullinen tutkimus, kuusi vanhempaa osallistui kahteen yhteisökahvilaan ja yhteen fokusryhmähaastateluun</p>	<p>Tulosten mukaan esteinä olemissa olevien palveluiden vastaanottamiselle olivat vanhempien pelot uusista lapsen kaltoinkohtelusyhtök-sistä ja sijoituksista. Asumisen turvaaminen, lapselle järjestetyt mielenterveys- ja muut terveydenhuollon palvelut helpottivat perheen jälleenyhdistämistä, kun vanhemmuuden ja perhesiteiden uudelleen luominen olivat keskeisessä roolissa lapsen kotiutumisen jälkeen. Luotettavaa epävirallista, perheenjäsenten ja järjestöjen tarjoamaa tukea hyödynnettiin virallisten palvelujen sijaan.</p>
<p>Talbot, E. 2008 Successful family reunification: looking at the decision-making process. (USA)</p>	<p>Selvittää, miten sosiaalityöntekijät käyttivät koulutuksen myötä saamaansa teoreettista tietopohjaa työssään haastavien perheiden kanssa, joissa perheen</p>	<p>Laadullinen tutkimus, 12 sosiaalityöntekijän (sosiaalityön maisteritutkinto) haastattelu heidän haastavista asiakastapauksistaan, jossa</p>	<p>Tulokset osoittavat sosiaalityön teoreettisella tietopohjalla olevan vahva vaikutus haastavien perheiden auttamiseen muutosprosesseissaan ja onnistuneen perheen</p>

	<p>jälleenyhdistäminen oli onnistunut. Tutkimuksen toinen tavoite oli määrittää mahdollisia onnistumista kuvaavien muuttujien yhdistelmiä, jotka auttaisivat lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä työssään jälleenyhdistämistä tavoittelevien perheiden kanssa.</p>	<p>perheen jälleenyhdistäminen oli onnistunut</p>	<p>jälleenyhdistämisen saavuttamisessa.</p>
--	---	---	---